

Nota van Beantwoording

Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Module Energietransitie

Afbeelding op voorpagina:

'Zonnepanelen ABC Westland' door Gerhard van Roon / kunst en vliegwerk

Inhoudsopgave

Inleiding	3
A – Gemeenten	4
A001 – Gemeente Hoeksche Waard	4
A002 – Gemeente Vlaardingen	5
A003 – Gemeente Rotterdam	11
A004 – Gemeente Den Haag	17
A005 – Gemeente Leidschendam-Voorburg	19
A006 – Gemeente Midden-Delfland	22
A007 – Gezamenlijke reactie Gemeenten op Voorne-Putten	23
A008 – Gemeente Waddinxveen	27
B – Overige bestuursorganen	28
B001 – Gezamenlijke reactie Zuid-Hollandse Veiligheidsregio's	28
B002 – Waterschap Rivierenland	30
C – Overige instanties	31
C001 – Samenwerkende Energiecoöperaties Midden-Holland	31
C002 – Stichting GBE Den Haag	36
C003 – Vereniging Dorpsraad Rondom de Plassen	37
D – Personen en bedrijven	46
D001	46
D002 - Dunea	49
D003 – Havenbedrijf Rotterdam	55
D004 - Oasen	56
D005	58
D006 – Energie Samen Zuid-Holland	61
D007 - NWEA	63
E – Wijzigingen reikwijdte en detailniveau	65

Inleiding

Voor u ligt de Nota van Beantwoording voor de Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau Module Energietransitie van de Provincie Zuid-Holland. In deze Nota van Beantwoording vindt u alle zienswijzen, samengevat en opgedeeld op onderwerp. Elke indiener en elke 'deel-zienswijze' is voorzien van een eigen unieke code.

Terinzagelegging

De Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau Module Energietransitie heeft voor een ieder ter inzage gelegen van 8 november tot en met 20 december 2021.

Gedurende de termijn van terinzagelegging zijn 20 zienswijzen ingediend. De zienswijzen zijn samengevat en beantwoord.

Advies Commissie voor de milieueffectrapportage

De Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau is ook bij de Commissie voor de milieueffectrapportage voorgelegd voor advies. Het volledige advies is te vinden op <https://commissiemer.nl/adviezen/3592>.

Wijzigingen

De zienswijzen en het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage heeft tot een aantal wijzigingen geleid m.b.t. de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen milieueffectrapport. Deze wijzigingen staan omschreven in hoofdstuk E.

A – Gemeenten

A001 – Gemeente Hoeksche Waard

A001-WE005 Windparken Hoeksche Waard

De indiener geeft aan dat in de tweede kolom van de tabel die is opgenomen op pagina 14 van de Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau Module Energietransitie, bij RES-regio Hoeksche Waard is genoemd dat in de Hoeksche Waard 6 windparken aanwezig zijn om duurzame energie op te wekken. Dit is onjuist. In de RES 1.0 van RES-regio Hoeksche Waard is opgenomen dat er in de Hoeksche Waard 5 windparken zijn.

De indiener geeft aan dat in voetnoot 7 van pagina 21 van de RES 1.0 van RES-regio Hoeksche Waard is opgenomen dat windpark Oude Mol ter vervanging komt van het te zijner tijd te saneren windpark Clothildis (Strijensas). Dit maakt het totaal aan windparken, na uitvoering van alle zogenaamde pijplijn-projecten, op 5.

De indiener verzoekt dat het juiste aantal van 5 windparken in de definitieve Notitie Reikwijdte en Detailniveau Module Energietransitie op te nemen.

Antwoord

In het MER zullen we aangeven dat er in de Hoeksche Waard 5 windparken zijn. Clothildis wordt vervangen door Oude Mol.

A002 – Gemeente Vlaardingen

A002-BO001 Ambities

Indiener geeft aan geen directe koppeling te zien tussen de ambities en smart resultaten: dus hoeveel energiebesparing, hoeveel CO2 reductie, hoeveel schone energie, hoeveel warmte ten opzichte van conventioneel. Als dit niet meetbaar gemaakt kan worden, is het niet duidelijk wat dit voor een gemeente of haar bewoners oplevert.

Antwoord

Het gaat hier om de planMER die wordt opgesteld om een beleidskeuze te maken over de beleidsinzet in de energietransitie. De provincie staat aan de lat van voor dat deel dat past bij haar bevoegdheden en verantwoordelijkheden. De meetbaarheid komt uiteindelijk terug in de rapportages over de voortgang van het beleid (De Meterstand).

A002-BO002 Beleidsdoel duurzame energie

Bij het beleidsdoel Duurzame energie- en grondstoffsysteem is het indiener niet duidelijk of hier (ook) de cascadering van warmte (stoom en warm water) binnen het havencomplex en vanuit het havencomplex naar de gebouwde omgeving onder valt. Indiener verzoekt dit duidelijker te omschrijven.

Antwoord

De provincie draagt als volgt bij aan de cascadering: 1) de inzet van de provincie voor wat betreft de inzet van restwarmte binnen het HIC staat beschreven in de beleidskeuze 'verhogen energie efficiency in de industrie'. De provincie heeft hierin vooral een stimulerende rol; 2) de inzet van de provincie voor wat betreft de restwarmte die niet bruikbaar is voor de industrie maar wel voor de gebouwde omgeving en de glastuinbouw staat omschreven in een aparte beleidskeuze (bovenregionaal warmtenetwerk). Hierbij wordt een zo nuttig mogelijk gebruik van energie nagestreefd, wat vormkrijgt in het afwegingskader warmtekeuze.

A002-BO003 Verduurzamen energiegebruik industrie

Verduurzamen van het energiegebruik door de industrie. Hier staat de materiaal-circulariteit. Indiener vraagt zich af of dit op energie gericht is? Anders staat er twee keer hetzelfde. De volgende bullit heeft dit ook. Indiener verzoekt dit nader toe te lichten.

Antwoord

Circulair gebruik van materialen door de industrie (v.b. door recycling van afvalstromen) kan een belangrijke bijdrage leveren aan de reductie van de uitstoot van CO2. Het circulair gebruik van materialen maakt deel uit van de beleidskeuze 'stimuleren overgang naar schone / hernieuwbare grond- en brandstoffen'.

A002-BO004 Respecteren convenanten

Indiener verzoekt om de afspraken die in 2012 in het Convenant Realisatie Windenergie Stadsregio Rotterdam zijn gemaakt te respecteren. Hetzelfde geldt voor het ter uitvoering van het convenant door de gemeente vastgestelde Beleidskader Windenergie (2017) met de daarin opgenomen voorwaarden voor een goede ruimtelijke inpassing van windturbines.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze die op dit punt geen betrekking heeft op de NRD.

A002-BO005 Zonthermie

Indiener geeft aan dat de volgende beperking beter weggelaten kan worden: "Bij actualiseren van het bestaande beleid gaat het om te onderzoeken of het inzetten op zonnevelden voor warmte (Zonthermie) vraagt om aanvulling op het ruimtelijke beleid voor zonne-energie in zowel de omgevingsvisie als de omgevingsverordening. Zonthermie gaat ruimtelijk concurreren met zon-PV en heeft op onderdelen ook een andere ruimtevraag."

Antwoord

Het onderzoek dat wordt opgenomen in het programma ruimte rond zonthermie richt zich primair op de ruimtelijke verschijningsvorm van zonthermie-velden en of dit zou moeten leiden tot aanvullend beleid/regels voor locaties waar wordt gekozen voor zonthermie in plaats van Zon-Pv.

A002-BO006 Materiaal- en ruimtegebruik

Indiener verzoekt om meer aandacht voor energie en met aandacht voor materiaal- en ruimtegebruik. Dit in het kader van de volgende passage 'bestaande bebouwing wordt gereed gemaakt voor de energietransitie en nieuwbouw (woningen en overige gebouwen) hoort energieneutraal of energieleverend te worden uitgevoerd.

Antwoord

Indiener vraagt aandacht voor materiaal- en ruimtegebruik bij energieneutrale nieuwbouw. Dat valt buiten de reikwijdte van deze wijziging die zich richt op de energievoorziening en dan met name de verduurzaming daarvan (waaronder verduurzaming van de warmtevoorziening). Dit neemt niet weg dat de provincie aandacht besteedt aan thema's als circulariteit en duurzame bouwmaterialen maar dit vormt geen onderdeel van deze wijziging.

A002-BO007 Impact keuzes op energiesysteem

Indiener geeft aan de verbinding met verduurzaming die het energiesysteem en andere verduurzamingsdoelen (zoals materiaalcirculairiteit) ten goede komt te missen. Indiener geeft aan dat de impact op het grotere energiesysteem van verschillende keuzes wijd uiteen loopt. Zeker waar het gaat om cascadering, moet volgens indiener daarbij zelfs over de grenzen van het hernieuwbaar en fossiel gekeken worden. Het is volgens indiener dubbel belangrijk om dat expliciet te maken, omdat dat juist breed besproken moet worden en de consequenties van keuzes op dit vlak moeten worden begrepen. De keuzes op dit vlak kunnen volgens indiener juist in dit kader worden ontwikkeld vanuit maximaal zicht op die consequenties en met zo veel mogelijk draagvlak. Indiener verzoekt dit explicieter te maken.

Antwoord

Indiener vraagt aandacht voor bredere duurzaamheidsdoelen zoals materiaalcirculairiteit. Dat valt buiten de reikwijdte van deze wijziging die zich richt op de energievoorziening en dan met name de verduurzaming daarvan (waaronder verduurzaming van de warmtevoorziening). Dit neemt niet weg dat de provincie aandacht besteedt aan thema's als circulariteit en duurzame bouwmaterialen maar dit vormt geen onderdeel van deze wijziging. Aan cascadering van de warmtevoorziening wordt in de beleidskeuze gebouwde omgeving aandacht besteed in de vorm van het afwegingskader Warmtekeuze.

A002-BO008 Alternatieven duurzame energie

Indiener mist aandacht voor 'nieuwe' vormen van duurzame energie, zoals stromingsenergie en groen gas en verzoekt deze mee te nemen. Tevens verzoekt indiener bij het onderzoek rekening te houden met de reacties vanuit onze gemeenteraad naar aanleiding van de vaststelling van de RES. Onze gemeenteraad is geen voorstander van (houtige) biomassa en wil de mogelijkheden van kernenergie onderzocht hebben.

Antwoord

Op voorhand sluiten wij geen vormen van duurzaam opgewekte energie uit. Voor biomassa zal het beleid worden aangevuld.

A002-BO009 Bovenregionaal warmtenetwerk

Indiener verzoekt deze formulering aan te passen: volgens indiener is de markt niet vanzelfsprekend het vehikel waarlangs de warmtetransitie wordt versterkt, versneld en betaalbaar wordt gemaakt. Duurzaam is volgens indiener een begrip dat in het licht van een open systeem voor energie en gesloten systeem voor materiaal en ruimte, beslist een nadere invulling vraagt. Voorts worden door indiener twee aanvullingen gedaan: 1) als aanvulling op de inzet van de Bronnenstrategie en het toepassen van de warmteladder mag hier ook bij de studie naar handelingsperspectief voor realisatie van de systeem optimale keuzes en studie naar de vormgeving van de warmtevoorziening met het oog op publieke acceptatie, betaalbaarheid en realisatiepotentieel; 2) Als aanvulling op de verbinding met opgave klimaatbestendig en klimaatneutraal bouwen de opgave van (toenemende) circulariteit op materiaalgebied.

Antwoord

Het bovenregionale warmtenetwerk komt in publieke handen. Dit sluit aan bij de visie van de provincie en andere overheden om de toekomstige duurzame warmtevoorziening waar nodig door publiek eigendom of zeggenschap te borgen en private partijen een daarbij passende rol te geven. De formulering zal in de herziening op dit punt verduidelijkt worden. De aanvullende suggesties van de indiener voor de Bronnenstrategie zullen meegenomen worden

A002-BO010 Warmte-infrastructuur

Indiener geeft aan dat de impact in de boven- en ondergrond van de aanleg van WarmtelinQ groot is. Daarmee zijn de grenzen van wat Vlaardingen aan kan met de Leiding over Noord en de aan te leggen WarmtelinQ inmiddels bereikt.

Antwoord

De provincie neemt dit signaal ter harte en zal dit delen met de samenwerkingspartners. Er volgt geen wijziging uit voor de opzet van het planMER.

A002-BO011 Nieuwe fossiele industrie

Er wordt verkend hoe de PZH bestaand ruimtelijk instrumentarium omgevingsbeleid beter kan benutten. Indiener vraagt zich af of dit niet gepaard moet gaan met tenminste een blik op het vraagstuk of de bestaande en eventuele zelfs nieuwe bedrijvigheid moet worden geremd, geweerd of zelfs actief worden beëindigd? Indiener geeft aan dat gemeenten/omgevingsdiensten met lege handen staan als het gaat om nieuwe, volstrekt fossiele industrie te vergunnen.

Antwoord

Er wordt een ruime zin gekeken naar op grond van de Omgevingswet beschikbaar instrumentarium. Door de provincie in te zetten instrumentarium zal echt van toegevoegde waarde moeten zijn op wat andere overheden al aan instrumentarium inzetten. Onnodige "dubbeling" van beleid willen we voorkomen.

A002-BO012 Collectieve voorzieningen

Indiener geeft aan dat er wat in de POVI geregeld moeten worden om (bijvoorbeeld) te zorgen dat gebruikmaking van collectieve voorzieningen voor gecascadeerde energie (stoom en – waar mogelijk warm water) verplicht gesteld kan worden. Inclusief dat de manier waarop die gecascadeerde energie ter beschikking komt, ook zodanig is dat dat als vereiste kan worden gesteld. Dit komt volgens indiener vermoedelijk neer op nutsfuncties, misschien kan het ook als commerciële activiteit onder solide monopoliebescherming.

Antwoord

Indiener vraagt aandacht voor materiaal- en ruimtegebruik bij energieneutrale nieuwbouw. Dat valt buiten de rijkweidte van deze wijziging die zich richt op de energievoorziening en dan met name de verduurzaming daarvan (waaronder verduurzaming van de warmtevoorziening). Dit neemt niet weg dat de provincie aandacht besteed aan thema's als circulariteit en duurzame bouwmaterialen maar dit vormt geen onderdeel van deze wijziging.

A002-BO013 Punten bullitlijst

Indiener geeft aan dat in de bullitlijst punten mogen worden toegevoegd die bovenstaand ook al zijn genoemd: energie-cascadering bevorderen en kunnen verplichten, zorgen voor die stappen die het meeste resultaat geven, zorgen voor selectieve krimp en selectieve groei. Bij CO2 als grondstof is het hier zeer van belang te beseffen dat CO2 energetisch gezien de “lege” verpakking”, het ‘materiaal met maximale energieschuld’ is van koolstofverbindingen. Wil je CO2 als grondstof (voor productie van andere koolstofverbindingen) gebruiken, dan moet daar altijd meer energie in, dan je eruit krijgt bij de verbranding. Dat is dus het tegendeel van een gesloten kringloop op energiegebied. De materiaalkringloop van koolstof kan je sluiten, maar dat kost je energie. Ingeval van CO2 is sluiten van die kringloop dus alleen interessant als je de natuur (biomassa-aangroei) die regeneratie laat doen. Ga je daar eerder geogoste, duurzame energie tegenaan zetten, dan ben je een energie ‘sinkhole’ aan het maken. Dit is alleen interessant voor zover er om andere reden dan energie toch moest worden verbrand.

Antwoord

Dit zijn terechte vragen met betrekking tot het gebruik van CO2 als grondstof. Wat per saldo het effect zal zijn op de uitstoot van CO2 zal echter ook afhankelijk zijn van de specifieke toepassing. Voordat de provincie hier (in regionaal verband) een standpunt over in kan nemen, is er eerst meer onderzoek nodig. De provincie zal dan ook niet (zoals aangekondigd in de NRD) in dit stadium al een standpunt in kunnen nemen over gebruik van CO2 als grondstof.

A002-BO014 Zon en wind Broekpolder en gebied langs A20

Behoud natuur- en recreatieve waarden. Indiener verzoekt de gebieden Broekpolder en het gebied langs de A20 tot aan Maassluis/Midden-Delfland gevrijwaard te houden van windenergie en zonneweides zodat hiermee de natuur en recreatieve waarde behouden zal blijven. Indiener staat positief tegenover zonnepanelen op geluidsschermen van de A20 en A4, mits de geluidwerende werking is gegarandeerd.

Antwoord

In Midden Delfland zijn in de RES Rotterdam Den Haag geen zoekgebieden wind of zon opgenomen. Voorts is het convenant Realisatie Windenergie Stadsregio Rotterdam vertaald in het Omgevingsbeleid en de voorwaarden voor een goede ruimtelijke inpassing van windturbines in het door u vastgestelde Beleidskader Windenergie (2017) zal bij de ontwikkeling en realisatie worden meegenomen. Uw positieve grondhouding m.b.t. zonnepanelen op geluidsschermen van de A20 en A4 nemen wij mee in de verdere uitwerking.

A002-PA001 Participatie

Indiener verzoekt om participatie een steviger rol te geven in het omgevingsbeleid en dit concreet uit te werken op basis van succesvolle aanpakken (elders).

Antwoord

In de startnotitie en het bijbehorende participatieplan staat aangegeven hoe wij het participatietraject rondom de actualisering van de module Energietransitie vormgeven én hoe participatie wordt opgenomen in deze nieuwe module. Voor de NRD en planMER worden de formele ter inzage- en inspraakmomenten in acht genomen. Aanvullend zijn en worden de NRD en het planMER op de overige participatiemomenten ook besproken.

A002-PM001 Zon en wind in Midden-Delfland

Indiener verzoekt de natuur- en recreatieve waarden van het Midden-Delfland gebied te respecteren en in dit gebied geen wind en/of zonneweides toe te staan en dit dan ook uit te sluiten in het onderzoek.

Antwoord

In Midden Delfland zijn in de RES Rotterdam Den Haag geen zoekgebieden wind of zon opgenomen. Het ontwerpend onderzoek zal zich richten op de ruimtelijke aspecten en algemene impact van opstellingen met de nieuwste modellen windturbines, dit is een onderzoek met een hoger abstractieniveau dan gedaan wordt voor een specifiek windpark. Met dit onderzoek willen we inzicht krijgen in welke type toekomstige opstellingen wenselijke zijn afhankelijk van de ruimtelijke context.

A003 – Gemeente Rotterdam

A003-BK011 Nevele Arrest

Indiener geeft aan dat de ontwerpnotitie geen melding maakt van de recente uitspraak van de Raad van State rondom het Nevele Arrest. In de ontwerpnotitie NRD zal de relatie met deze uitspraak benoemd moeten worden. De beoordelingsaspecten en –criteria in de ontwerpnotitie NRD zouden ten aanzien van windenergie hier niet op vooruit moeten lopen. Daarbij wordt aangegeven dat de voorgestelde indicator en aanvulling voor Geluid nu niet helemaal helder zijn. Het is voor indiener niet duidelijk binnen welke contour de metingen worden gedaan. Indiener wil in ieder geval voorkomen dat de 40 dB, als gevolg van de m.e.r. procedure straks opgenomen wordt in het Provinciaal Omgevingsbeleid. Indiener stelt voor om de indicatoren Geluid te herzien en duidelijker te formuleren.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator Geluid in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD over de onderzoeksmethodiek. Het is niet de intentie van de provincie om geluidsnormen in het provinciaal Omgevingsbeleid vast te stellen. We merken op dat we kennis hebben genomen van het arrest Nevele en de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het planMER Windturbinebepalingen Leefomgeving. Deze planMER-procedure is naar verwachting gereed in augustus 2022. Na afronding van de onderhavige planMER voor de Module Energietransitie.

A003-BK012 Opmerkingen op beoordelingskader tabel 3

- Indiener geeft aan dat onduidelijk is of bij de effectbeoordeling ook gekeken wordt naar de potentiële effecten van de aanleg- en verwijderingsfasen, naast die van de uitvoeringsfase.
- Indiener stelt voor om in het geval van specifieke (kwetsbare) gebieden de impact van het plan ook gebiedsgericht, integraal te toetsen. Hierbij valt te denken aan NNN-gebieden, Nationale Parken, Bijzondere Provinciale Landschappen, gebieden die in het Programma Landschapspark Zuidvleugel zijn opgenomen.
- Indiener geeft aan dat externe veiligheid als beoordelingsaspect ontbreekt.

Antwoord

- Het MER onderzoekt de milieugevolgen van de uitwerking van de zoekgebieden. De effecten van aanleg en verwijdering kunnen op projectniveau worden onderzocht. Dit abstractieniveau past niet bij dit plan m.e.r.-onderzoek.

- In het planMER wordt een analyse gemaakt van de impact van de plannen op de beschermingscategorieën ruimtelijke kwaliteit 1 en 2.

- Externe veiligheid wordt onder indicator 21 van het beoordelingskader (omgevingsveiligheid) uitgewerkt in het planMER.

A003-BK013 Indicator energie

Indiener verzoekt de genoemde EU 2020-doelstellingen volgens de meest recente EU-doelstellingen te actualiseren.

Antwoord

Dit zijn doelstellingen uit het huidige energiebeleid. Bij de herziening van de module energietransitie worden de doelen geactualiseerd.

A003-BK014 Indicator energie-infrastructuur

Indiener beveelt aan om de volgende aspecten in het beoordelingskader ook op te nemen: Efficiënte inzet van energie-infrastructuur, Mate van systeemintegratie, Samenhang van ontwikkelingen met doorlooptijd van netinvesteringen, Mate van zekerheid waardoor concrete investeringen gedaan kunnen worden.

Antwoord

In het planMER analyseren we de inpassing in de energie-infrastructuur. We wegen de zoekgebieden voor de productielocaties en netaanpassingen tegen elkaar af. In het planMER werken we deze analyse nader uit. Indicator 7 uit de NRD vormt een eerste uitwerking.

A003-BK015 Balans win/zon in zoekgebied

Indiener geeft aan dat onduidelijk is hoe de 'balans wind/zon in zoekgebied' vertaald zal worden in een positieve of negatieve beoordeling.

Antwoord

In het MER wordt het beoordelingscriterium inpassing energie-infrastructuur nader uitgewerkt. Voor het beoordelen van de inpassing van de zoekgebieden onderzoeken we of we gebruik kunnen maken van de Capaciteitskaart elektriciteitsnet van Netbeheer Nederland (via: <https://capaciteitskaart.netbeheernederland.nl/>).

A003-BK016 Indicatoren verstedelijking en mobiliteit

Impact op de mobiliteitstransitie ontbreekt als indicator.

Antwoord

Het doel van de herziening van de module energietransitie is - op hoofdlijnen - om meer duurzame elektriciteit op te wekken. Duurzame brandstoffen maken geen onderdeel uit van de herziening van de module energietransitie.

A003-BK017 Leefbaarheid

Voor de Module Energietransitie wordt dan vooral gekeken naar de indicatoren ‘fysieke leefomgeving’ in de Leefbarometer. Indiener geeft aan dat onduidelijk is of er overlap ontstaat met de reeds genoemde indicatoren in de tabel ‘Beoordelingskader’. Indiener geeft aan dat meer duidelijkheid ontstaat als de betreffende en relevante leefbaarheidsindicatoren ook expliciet worden opgenomen in deze tabel.

Antwoord

In het kader van het thema leefbaarheid worden de effecten van de beleidsontwikkeling op de volgende onderdelen geanalyseerd: slagschaduw, externe veiligheid en geluid. De geaggregeerde indicator 'leefbaarheid' komt hiermee te vervallen.

A003-BO029 Zoekgebieden Rotterdamse grondgebied

Indiener verzoekt om de Rotterdamse Omgevingsvisie en het gerelateerde PlanMER rapport als uitgangspunt te nemen bij het uitwerken van de zoekgebieden op Rotterdamse grondgebied.

Antwoord

De zoekgebieden zullen in de RES-regio samen met de partners verder worden uitgewerkt. Indiener is vrij om daar haar kaders/randvoorwaarden in te brengen.

A003-BO030 CES

Indiener stelt voor om de CES gelijkwaardig met de RES-en in het omgevingsbeleid van de provincie te verankeren. Indien hier specifieke afspraken of andere overwegingen in de weg staan ziet indiener deze graag benoemd.

Antwoord

De CES zal een plek krijgen in het omgevingsbeleid, maar kent wel een andere positie en een ander(e) proces / procedure dan de RES. Eén en ander wordt nader uitgewerkt in de beleidskeuze m.b.t. de industrie en de nieuwe cross sectorale beleidskeuze m.b.t. energie infrastructuur.

A003-BO031 Ruimtelijke gevolgen afbouwen fossiele capaciteiten

Indiener merkt op dat het zinvol zou zijn om de ruimtelijke gevolgen van het afbouwen van fossiele capaciteiten en de ruimtelijke gevolgen van dien ook mee te nemen in het beleid.

Antwoord

De afbouw van de fossiele capaciteit maakt onderdeel uit van de energietransitie.

A003-PM006 Beoordeling

Indiener stelt voor om de impact van de beleidswijzigingen ten behoeve van het bereiken van de 7 provinciale beleidsambities én de invloed op de toekomstige ruimtelijke hoofdstructuur van de provincie in het kader van de m.e.r., ook te toetsen en eventuele botsingen en mogelijke oplossingsrichtingen expliciet te benoemen.

Antwoord

Het planMER richt zich op het op hoofdlijnen beschrijven van de effecten van de herziening van de module Energietransitie van het Omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland. Het doel van de m.e.r.-procedure is het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de keuzes in het RES proces. Het opstellen van een milieueffectrapportage helpt om alle (ruimtelijke) belangen en claims zichtbaar te maken en onderling af te wegen. Het beoordelingskader is gebaseerd op de indicatoren in de monitor leefomgeving die de 7 ambities van de Provincie Zuid-Holland beslaan (zie: monitorleefomgeving.zuid-holland.nl). Derhalve worden de relevante effecten van de herziening van de module energie op de andere 6 ambities geanalyseerd.

A003-PM007 Diepte en reikwijdte beleidsinstrumenten

Het is voor indiener niet duidelijk of er verschillen zijn in de “diepte en reikwijdte” van het PlanMER betreffende de beoordeling van de drie verschillende beleidsinstrumenten. Graag zien we dit expliciet benoemd, ook de overwegingen die hier achter staan, en de gevolgen hiervan op het beoordelingskader, de meetmethoden en monitoring.

Antwoord

Conform het advies van de Commissie m.e.r. worden de (cumulatieve) milieueffecten van de herzieningen voor wind en zon in beeld gebracht. De andere thema's van de herziening zoals warmte in de gebouwde omgeving, industrie en energie-infrastructuur betrekken we in dit stadium nog niet in het MER. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

A003-PM008 Alternatieven

Indiener geeft aan dat onduidelijk is wat de overwegingen zijn geweest voor het kiezen van de alternatieven; waarin deze alternatieven in essentie (ruimtelijk) onderscheidend zijn; en of deze alternatieven ook voldoende onderscheidend in het kader van de effectbepaling in het PlanMER zijn.

Antwoord

We nemen de suggestie uit paragraaf 3.1 van het advies van de Commissie m.e.r. over om meer ruimtelijk onderscheidende alternatieven in het MER te onderzoeken.

A003-PM009 Sturingsalternatieven

Indiener stelt voor om bij Windenergie en Zonne-energie de sturingsalternatieven te onderzoeken (in plaats van alternatieve zoeklocaties).

Antwoord

De doelstelling van de herziening van het Omgevingsbeleid is om een ruimtelijke doorvertaling te maken van de zoekgebieden uit de RES'sen naar een provinciaal planologisch kader, binnen die doelstelling zijn sturingsalternatieven niet logisch.

A003-ZZ012 Verhouding programma's

Het is indiener niet duidelijk hoe het Omgevingsprogramma van de Provincie en de uitvoeringsprogramma's van de verschillende RES-en tot elkaar verhouden. Indiener hecht groot belang aan synergie en het efficiënt benutten van middelen.

Antwoord

Het belang van synergie en efficiency wordt gedeeld. Het omgevingsprogramma is opgesteld met de status van programma onder de omgevingswet en bevat maatregelen om het beleid in de omgevingsvisie te realiseren. De uitvoeringsprogramma's zijn concreter dan het omgevingsprogramma. Het omgevingsprogramma zou wel op hoofdlijnen overeen moeten komen met de uitvoeringsprogramma's.

A003-ZZ013 NRD tabel 1

- Indiener geeft aan dat de RES-en niet alleen inzetten op opwekken en besparen, zoals deze tabel suggereert, maar ook op het hele systeem inclusief transport, opslag, omzetcapaciteit, distributie en efficiënt benutten van energie. RES-en bevatten ook ambities wat brandstof betreft. Er wordt ook aandacht besteed aan de relatie tussen de verschillende systemen (elektriciteit, warmte, brandstof). Indiener adviseert deze op te nemen.
- In de laatste regel Rotterdam-Den Haag staat in de linker kolom bij Besparen: '20% Energiebesparing in bebouwde omgeving en 30% in glastuinbouw door gebruik van lokale warmtebronnen.' Hier zou volgens indiener 'door gebruik van lokale warmtebronnen' geschrapt moeten worden. Besparen is volgens indiener niet 'door inzet van lokale warmtebronnen', maar door isoleren en andere maatregelen die warmtegebruik voorkomen.
- In de laatste regel Rotterdam-Den Haag staat in de rechter kolom 'lokale warmtebronnen'. Dit moet volgens indiener 'regionale warmtebronnen' zijn. Voor lokale bronnen zijn de gemeente zelf aan zet, voor regionale warmtebronnen kan de RES een rol spelen.

Antwoord

- *Het klopt dat de RES'en niet alleen inzetten op opwekken en besparen, de door de indiener genoemde zaken zullen worden betrokken bij de herziening van de Module Energietransitie van het Omgevingsbeleid*
- *Dit staat verkeerd in de tabel 'door gebruik van lokale warmtebronnen' komt te vervallen.*
- *Hier bedoelen we inderdaad 'regionale warmtebronnen'. Deze begrippen zijn abusievelijk door elkaar gehaald.*

A003-ZZ014 Ontwerpend onderzoek

Indiener verzoekt om bij het aangekondigde ontwerpend onderzoek naar toekomstige opstellingen van windenergie (hoge en middelhoge turbines) ook natuur en biodiversiteit te betrekken. Indiener geeft aan dat Rotterdam niet alleen grote ambities heeft op het gebied van energietransitie maar ook van natuur en biodiversiteit. Uit deze ambities kunnen eventueel strengere voorwaarden voortvloeien bij de afweging van zoeklocaties dan de wettelijke normen. Indiener verzoekt om deze, zoverre dit bij de PZH ligt, niet te belemmeren.

Antwoord

Het ontwerpend onderzoek zal zich richten op de ruimtelijke aspecten en algemene impact van opstellingen met de nieuwste modellen windturbines, dit is een onderzoek met een hoger abstractieniveau dan gedaan wordt voor een specifiek windpark. Het doel van dit onderzoek is bepalen welk type toekomstige opstellingen wenselijk kunnen zijn, in de ruimtelijke context. Voor de inpassing van een windpark op een specifieke plek wordt altijd gekeken naar de impact op en inpassing met de omgeving en bebouwing.

A003-ZZ015 NRD tabel 2

- In de regel Bovenregionaal netwerk moet de opsomming in de derde kolom bij 'Specifieke ontwikkelingen kunnen leiden tot aanvullingen in het Omgevingsbeleid' aangevuld worden met Geothermie. Deze ontwikkeling wordt nu niet genoemd en is volgens indiener een relevante aanvulling.
- In dezelfde regel van de tabel wordt ook een onderzoek benoemd naar verplichting van duurzame elektriciteitsopwekking op gevels en daken. Indiener is van mening dat dit, mede op basis van het subsidiariteitsprincipe van de Omgevingswet, niet de taak is van de provincie, een dergelijke afweging kunnen de gemeenten het beste maken. Indiener geeft aan dat richtlijnen en afwegingskaders met elkaar kunnen worden afgestemd.

Antwoord

De eerste aanbeveling wordt overgenomen. Inderdaad zijn geothermiebronnen een kansrijk onderdeel van een bovenregionaal warmtenet. De tweede aanbeveling heeft betrekking op de elektriciteitsvoorziening en hoort eerder thuis bij de beleidskeuze zonne-energie. Aangegeven is dat de provincie de benoemde verplichting gaat onderzoeken. We zullen de suggestie van de indiener daarbij betrekken

A003-ZZ016 Ontwikkelen energiesysteem

Indiener omarmt het initiatief om het 'ontwikkelen van het energiesysteem een overkoepelend doel op zich' te maken. Indiener vraagt wel meer aandacht aan ondergrond, knelpunten van opslag- en transportleidingcapaciteiten en de gerelateerde ruimteclaim (boven- en ondergronds), ook voor de transitie naar duurzame brandstoffen.

Antwoord

Het is de ambitie om capaciteit en tijdige beschikbaarheid van regionale energie-infrastructuur (tracés en stations) onderdeel te maken van de herziening in het omgevingsbeleid. De provincie is zich bewust dat realisatie van de infrastructuuropgave een ruimtelijke uitdaging meebrengt, zowel boven- als ondergronds. Als onderdeel van deze rol wil provincie tijdig in het proces ruimtelijke inpassing verkennen voor nieuwe infrastructuur.

A004 – Gemeente Den Haag

A004-BO032 Hoge Temperatuur Opslag (HTO)

Indiener wil ten aanzien van het toekomstige warmtesysteem aandacht vragen voor mogelijk maken van Hoge Temperatuur Opslag (HTO).

Antwoord

In de herziening van de module energietransitie onderzoeken we hoe we de toepassing van bodemenergiesystemen, waaronder HTO, kunnen meenemen.

A004-BO033 Zoekgebied

Indiener constateert dat het gezamenlijke doel voor het zoekgebied langs infrastructurele lijnen binnen de gemeentegrenzen gericht moet worden op 'zon'.

Antwoord

De zoekgebieden zijn nu nog zeer ruim en algemeen, waarbij er geen keuze gemaakt wordt voor een specifieke techniek (wind of zon). De aangrenzende gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitwerking van specifieke zoeklocaties binnen het zoekgebied langs infrastructurele lijnen. Dit proces begint met een vooronderzoek, waarbij deze gemeenten uiteraard hun gemeentelijke visies en plannen betrekken. Als dat betekent dat wind wordt uitgesloten voor dat specifieke tracé langs infrastructuur, dan zal de uitwerking zich richten op de realisatie van zon

A004-BO034 Energietransitie bestaande bebouwing

Indiener vraagt ten aanzien van de uitspraak "Bestaande bebouwing wordt gereed gemaakt voor de energietransitie" te verduidelijken op welke wijze dit doel wordt bereikt.

Antwoord

Dit betreft een vrij algemeen uitgangspunt waarmee wordt bedoeld dat de energie- en warmtetransitie meerdere decennia zal vergen met als einddoel klimaatneutraal in 2050. In de aanloop naar de verduurzaming kunnen op gebouwniveau al passende maatregelen plaatsvinden waarvan energiebesparing in ieder geval deel uitmaakt. Er is een uitgebreid overheidsinstrumentarium in ontwikkeling wat daarin voorziet. De provinciale rol bij energiebesparing komt terug in de nadere uitwerking. Bovendien wordt met het provinciale afwegingskader Warmtekeuze ingezet op het passend maken van de energiebesparing voor de toekomstige duurzame warmtevoorziening

A004-BO035 BENG-normen

Indiener geeft aan dat de gemeente Den Haag onderzoek heeft gedaan naar de mogelijkheden voor het toepassen van strengere BENG-normen. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek wordt overwogen om de strengere Haagse BENG-normen te verankeren in het Omgevingsbeleid. In het Stedelijk Energieplan is momenteel vastgelegd dat alle nieuwbouw en grote renovaties in ieder geval gasloos moeten zijn.

Antwoord

Hier volgt geen wijziging uit. De provincie neemt de informatie ter harte

A004-PM010 Relatie m.e.r. gemeenten en provincie

Indiener vraagt om een relatie te leggen tussen de m.e.r van de gemeenten en het nieuwe aankomende Omgevingsbeleid van gemeenten in het volgende standpunt: “de RES-regio’s en afzonderlijke gemeenten een PlanMER zullen uitvoeren in het kader van het uitwerken van de in de RES’ en opgenomen zoekgebieden”

Antwoord

De provincie is verantwoordelijk voor de eigen besluitvorming en de bijbehorende mer-procedure. Hoewel zeer wenselijk is het niet aan de provincie om te bepalen dat gemeentes bij het opnemen van de zoekgebieden ook een milieu effect rapportage maken. Uiteindelijk is in rijksregelgeving geregeld of een besluit mer-plichtig is.

A004-PM011 Warmte

Indiener vraagt om in het MER verschillende alternatieven van duurzame warmte zoals industriële restwarmte, geothermie, aquathermie et cetera, inclusief bronnen, transport en distributie mee te nemen. Als één van de alternatieven ziet indiener graag een scenario zonder WarmtelinQ terugkomen in het onderzoek. Tevens vraagt indiener om ook de bijdrage van lokale bronnen inzichtelijk te maken, zoals individueel en collectief toegepaste lucht_ en bodemwarmtepompen. Bij al deze alternatieven verzoeken wij ook aspecten als lokale overlast, behoud van groenvoorzieningen en tijdelijke milieumaatregelen integraal mee te wegen.

Antwoord

Conform het advies van de Commissie m.e.r. worden de (cumulatieve) milieueffecten van de herzieningen voor wind en zon in beeld gebracht. De andere thema’s van de herziening zoals warmte in de gebouwde omgeving, industrie en energie-infrastructuur betrekken we in dit stadium nog niet in het MER.

A004-ZZ017 Ruimtelijke inpassing energie-infrastructuur

Indiener vraagt aandacht voor de ruimtelijke inpassing van de nodige energie-infrastructuur en verwijst in dit kader naar de Visie op de Ondergrond van de gemeente Den Haag met het oog op het inpassen van nieuwe warmtenetten en uitbreiding van bestaande warmtenetten.

Antwoord

Bij de ontwikkeling van energie-infrastructuur is ruimtevraag en inpassing een belangrijk vraagstuk. De provincie zal hierop inspelen en dit vanuit een faciliterende rol onder de aandacht brengen bij regionale energie-infrastructuurontwikkeling; daarbij blijft bestaand ruimtelijk beleid het uitgangspunt. Van belang is dat de scope van de beleidskeuze 'regionale energie-infrastructuur' er primair infrastructuur van bovengemeentelijk schaalniveau betreft. In dat licht wordt de suggestie van de indiener meegenomen.

A005 – Gemeente Leidschendam-Voorburg

A005-BO015 Windturbines

Bij de vaststelling van de Visie en Uitgangspuntennotitie Lokale Energie Strategie heeft de gemeenteraad besloten geen ruimte te bieden voor de plaatsing van windmolens in de gemeente. Ook heeft de gemeenteraad met een meerderheid de motie windturbine vrije gemeente aangenomen. De motie spreekt zich uit de gemeente Leidschendam-Voorburg als Windturbine Vrije Gemeente te verklaren en draagt het college op om op regionaal, provinciaal en/of landelijk niveau het zijn van een Windturbine Vrije Gemeente uit te dragen. Bij dit onderwerp tevens te onderzoeken in hoeverre de realisatie van wind op land leidt tot versnelde netcongestie en daarmee tot een vertraging van de energietransitie van de bebouwde omgeving door gebrek aan tijdige netcapaciteit.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze die voornamelijk betrekking heeft op het onderzoek (onder meer de relatie met ruimtelijke kwaliteit) naar grotere windturbines op boerenerven (tot 35 meter as-hoogte) en het ontwerpend onderzoek naar toekomstige opstellingen van windenergie (hoge en middelhoge turbines) vanuit landschap en ruimtelijke kwaliteit. In deze NRD/PlanMER is de Monitor Leefomgeving genoemd als beoordelingskader bij het uitvoeren van de PlanMER. Momenteel is er nog geen definitieve indicator voor 'inpassing in regionale energie-infrastructuur', maar zoals op pagina 25 benoemd heeft de provincie de ambitie om deze wel te ontwikkelen en waar mogelijk in te zetten bij de uitvoering van de PlanMER. De impact op de verduurzaming van de gebouwde omgeving is niet als zodanig definiëerbaar omdat dit afhangt van toekomstige programmering en eventuele keuzes voor netinvesteringen en toepassing van slimme technieken.

A005-BO016 Zonne-energie

Bij de vaststelling van de Visie en Uitgangspuntennotitie Lokale Energie Strategie heeft de gemeenteraad besloten in de eerste transitieperiode tot 2030 niet in te zetten op zonnevelden in het buitengebied. De aanpak van de indiener voor duurzame opwek richt zich daarom op:

- Zon in stedelijk gebied (op daken en parkeerplaatsen).
- Zon bij infrastructuur (A4 en A12).

Bij dit onderwerp tevens te onderzoeken in hoeverre de realisatie van zonnevelden op land tot versnelde netcongestie en daarmee tot een vertraging van de energietransitie van de bebouwde omgeving door gebrek aan tijdige netcapaciteit.

Bij dit onderwerp te onderzoeken of het zinvol is een “provinciale handreiking zonnevelden” op te stellen waarin de toepassing van een Zuid Hollandse zonneladder en een kwaliteitsimpuls voor zonnevelden wordt beschreven. Hierbij kan men denken aan onderstaande principes voor kwaliteitsbeleid:

- Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik
- Inpassen in of bijdragen aan het landschap
- Beperken en compenseren van de effecten op landschap en ecologie
- Evenwichtige verdeling van lusten en lasten door realisatie van maatschappelijke meerwaarde

Een provinciale zonneladder verduidelijkt de voorkeursvolgorde voor locaties voor zonne-energie installaties. Hierbij is het van belang dat alle typen locaties en opstellingen worden overwogen om de energieopgave te realiseren, waarbij in eerste instantie zoveel mogelijk stedelijk gebied (waaronder daken), erven en stads- en dorpsranden worden benut om het beslag op agrarische grond zo beperkt mogelijk te houden. Zonnevelden in het landelijk gebied zouden bij voorkeur

onderdeel zijn van gebiedsontwikkelingen of krijgen een multifunctionele invulling met andere opgaven in de groene ruimte.

Antwoord

In deze NRD/PlanMER is de Monitor Leefomgeving genoemd als beoordelingskader bij het uitvoeren van de PlanMER. Momenteel is er nog geen definitieve indicator voor 'inpassing in regionale energie-infrastructuur', maar zoals op pagina 25 van de NRD benoemd heeft de provincie de ambitie om deze wel te ontwikkelen en waar mogelijk in te zetten bij de uitvoering van de PlanMER. De impact op de verduurzaming van de gebouwde omgeving is niet als zodanig definieerbaar omdat dit afhangt van toekomstige programmering en eventuele keuzes voor netinvesteringen en toepassing van slimme technieken.

De provincie heeft al een provinciale handreiking ruimtelijke kwaliteit zonne-energie waarin het huidige beleid (de provinciale zonneladder) verder wordt toegelicht en concrete handvaten staan voor het ontwikkelen van zonnevelden met kwaliteit. Deze handreiking, die te vinden is op onze website (zie: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/ruimte/ruimtelijke/handreiking/>), wordt na vaststelling van de herziening module energie weer geactualiseerd en verrijkt met o.a. een module rond het bevorderen van biodiversiteit bij zonnevelden.

A005-BO017 Bovenregionaal warmtenetwerk

De indiener zal meewerken aan een verkenning of er aanleiding is dan wel kansen zijn om aan te takken op WarmtelinQ, maar zal niet risicodragend participeren in de aanleg van het hoofdnet.

- De indiener vraagt zich af wat wordt bedoeld met "als bindend element in de omgevingsvisie"?
- Wil de Provincie Zuid-Holland aansluiten op WLQ+ dwingend opleggen?
- Welke mogelijke uitbreidingen en aftakkingen worden onderzocht?

Antwoord

Met 'als bindend element' is - in de context van de bijbehorende formulering - bedoeld dat de totale energie-infrastructuur en het totale energiesysteem sturend is voor de toekomstige duurzame energievoorziening. Iedere keuze die gemaakt wordt, ook iedere individuele keuze, heeft impact op het totale energiesysteem. Andersom is het totale (toekomstige) energiesysteem randvoorwaardelijk voor de keuzemogelijkheden. De visie en inzet van de provincie is om vanuit dit vertrekpunt naar de onderdelen en vraagstukken te kijken, waaronder het bovenregionale warmtenetwerk. Uitgangspunt is dat geen enkele oplossing - ook WarmtelinQ niet - dwingend wordt opgelegd. Er is altijd keuzevrijheid maar zoals aangegeven is die keuzevrijheid niet onbeperkt en zal een stimulerend en sturend kader daar richting aan geven. De te onderzoeken aftakkingen van WarmtelinQ zullen gebaseerd worden op beschikbare studies en verkenningen, waaronder in ieder geval het 'Integraal Ontwerp Warmtetransport Zuid-Holland' van Gasunie en de studie 'Collectief Warmte Systeem' van de RES RDH.

A005-BO018 Energietransitie in de gebouwde omgeving

- De indiener vraagt De provincie onderscheid te maken tussen opwek van elektriciteit via daken en gevels. Voor het plaatsen van zonnepanelen op gevels is een omgevingsvergunning nodig in tegenstelling tot zonnepanelen op daken waarbij dit alleen geldt in het geval van monumentale gebouwen of beschermde stadsgezichten.
- Daarnaast stelt De indiener een onderscheid tussen nieuwbouw en renovatie voor. Het verplichten van duurzame opwek bij renovatie van bestaande bouw door woningeigenaren leidt tot hogere kosten en meer weerstand. Deze hakken in het zand kunnen juist leiden tot een vertraging van energietransitie. het verplichten van zon op gevels raakt De bevoegdheden van De gemeente ten aanzien van welstandseisen.

Antwoord

Deze suggesties hebben betrekking op de elektriciteitsvoorziening en horen eerder thuis bij de beleidskeuze zonne-energie. Aangegeven is dat de provincie de benoemde verplichting gaat onderzoeken. We zullen de suggesties van de indiener daarbij betrekken

A005-ZZ003 NRD gedeeld met inwoners

De indiener geeft aan de NRD gedeeld te hebben met haar inwoners via verschillende kanalen. Zelf heeft de gemeente ook een aantal opmerkingen die ze hier deelt.

Antwoord

Hartelijk dank voor het delen van onze NRD met uw inwoners.

A006 – Gemeente Midden-Delfland

A006-BK009 Leefomgevingstoets

De indiener staat positief tegenover de werkwijze van de provincie om voor de PlanMER een Leefomgevingstoets uit te voeren. De indiener onderschrijft het belang van het thema Landschap en Cultuur en de noodzaak om de beoordelingscriteria van dit thema aan te vullen met betrekking tot indicator 13 Fysieke Landschapselementen.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw opmerking, wij nemen deze voor kennisgeving aan.

A006-ZZ009 Geothermie

Geothermie speelt een belangrijke rol in de RES Rotterdam – Den Haag, de potentie van aardwarmte in de regio is groot. De visueel ruimtelijke invloed van geothermie is veel kleiner dan wind- en zonneparken. De indiener onderschrijft dan ook het uitgangspunt van het provinciale coalitieakkoord 'elke dag beter', dat in het landschap Midden-Delfland geen hoge windmolens geplaatst mogen worden. Geothermie wordt overigens niet genoemd op p. 15 van de Ontwerp NRD in tabel 1 bij de tekst over RES Rotterdam – Den Haag, net als dat het onderwerp geothermie ontbreekt bij indicator 7 Inpassing energie-infrastructuur.

Antwoord

Het voorstel om geothermie te benoemen bij de tekst over RES Rotterdam-Den Haag wordt overgenomen. Daarnaast zal geothermie benoemd worden bij de beleidskeuze 'bovenregionaal warmtenetwerk' en dus niet bij 'inpassing energie-infrastructuur'.

A006-ZZ010 Bijzonder provinciaal landschap Midden-Delfland

De indiener verzoekt de provincie het bidbook uit 2017 en de Visie BPL uit 2021 als toetsingskader toe te voegen aan de informatie van het gebiedsprofiel uit 2014.

Antwoord

In lijn met het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD onderzoeken we hoe we in het MER gebruik kunnen maken van de Gebiedsprofielen van de Kwaliteitskaart Zuid-Holland als basis om te toetsen in hoeverre de daarin beschreven en gewaardeerde landschappelijke kenmerken worden beïnvloed door de zoekgebieden voor zon en wind.

A007 – Gezamenlijke reactie Gemeenten op Voorne-Putten

A007-BK007 Beoordelingskader

Het is de indiener nog niet geheel duidelijk of de onderzochte alternatieven ontwikkelingen op andere vlakken onmogelijk (of juist mogelijk) maken? Daarnaast is het onduidelijk of bij de effectbeoordeling ook gekeken wordt naar de potentiële effecten van de aanleg- en verwijderingsfasen, naast die van de uitvoeringsfase. Als laatste ontbreekt bij het beoordelingskader ook de betaalbaarheid voor de eindgebruiker (naar Kamerbrief minister 2021-0000351644).

Antwoord

Het MER onderzoekt de milieugevolgen van de uitwerking van de zoekgebieden. De effecten van aanleg en verwijdering kunnen op projectniveau worden onderzocht. Dit abstractieniveau past niet bij dit plan m.e.r.-onderzoek. Ook de betaalbaarheid valt op het niveau van zoekgebieden nog niet te onderzoeken.

A007-BK008a Detailopmerkingen beoordelingskader

P. 26: m.b.t. fysieke landschapselementen wordt deze indicator aangevuld met de cumulatieve effecten van wind- en zonneparken, zoals het totale horizonbeslag en de visuele interferentie tussen verschillende windparken. Daarbij zouden wij ook aandacht willen vragen voor de invloed van kleine, maar vooral middelgrote windturbines in het buitengebied. Als onderbouwing hiervoor verwijzen we naar pagina 18 (windenergie), aangezien daar wordt gesproken over windturbines op boerenerven tot 35 meter.

- P. 26: m.b.t. ruimtelijke kwaliteit ontbreken vrije schootvelden en beschermd stads- en dorpsgezicht, maar wellicht hoort dit meer bij 15. cultuurhistorie. Verder gaat de huidige omschrijving uit van de bestaande situatie terwijl de energietransitie vraagt om een zekere flexibiliteit (creativiteit) en toeschietelijkheid.

- P. 27: bij geluid (nummer 18) wordt gesproken over het geluid bij windmolens. Deze opmerking staat volgens de indiener haaks op de geluidsnormen voor windturbines in het activiteitenbesluit (dat overigens sinds de uitspraak van de RvS op 30-06-21 niet meer rechtsgeldig is). In die normering wordt met gemiddelde geluidsbelasting gewerkt. Dit zo noemen doorkruist bovendien de strategie vanuit het rijk om met een PlanMER te komen voor normstelling van windenergie. In de derde kolom worden aanvullende indicatoren genoemd. Er staat 40 dB(A) Lden, maar waarschijnlijk moet dat 47 dB(A) Lden zijn. Althans dat was de norm in het activiteitenbesluit. Kortom de vermelding van deze normen zijn de indiener inziens te prematuur en waarschijnlijk dus niet afgestemd met geluidskundigen van de diverse windprojecten in wording. Verder wordt geen aandacht besteed aan over externe veiligheid voor windturbines en wordt slagschaduw, flora, fauna en ecologie en ook gezondheidseffecten alleen summier genoemd. Meer in het algemeen zou het goed zijn als gekeken wordt naar de mogelijkheden om een (procesmatige en/of inhoudelijke) invulling te geven voor de zogenaamde locatie-specifieke normen n.a.v. het bovengenoemde arrest.

- Op pagina 28 wordt bij indicator 30 'leefbaarheid' verwezen naar de leefbaarometer en 100 indicatoren die hierop van toepassing zijn. Voor de module energietransitie wordt dan vooral gekeken naar de indicatoren "fysieke leefomgeving". Hierbij is onduidelijk of er geen overlap ontstaat met de reeds genoemde indicatoren op de tabel "Beoordelingskader". Meer duidelijkheid zou ontstaan indien de relevante leefbaarheidsindicatoren ook expliciet worden opgenomen in deze

- P.28: m.b.t. milieu en gezondheid is het m.b.t geluid van belang niet alleen de gestelde richtwaarden te hanteren, maar met name ook tonaliteit van het geluid. Dit kan immers tot klachten leiden. Maak daarnaast een toelichting op gehanteerde (gevalideerde) onderzoeksresultaten en

systematic reviews om voldoende het hoofd te bieden aan de maatschappelijke gevoeligheid van dit onderwerp. Neem mogelijkheden van mitigerende maatregelen mee; geluidsisolatie werkt niet tegen laagfrequent geluid, maar massa (aarden wallen etc.) wel.

- P.28 m.b.t. leefbaarheid wordt aangegeven slagschaduw mee te nemen. Veel parken worden nu al veel strenger geregeld dan de huidige normen. De verwachting is zelfs dat de huidige normen in Nederland aangescherpt worden omdat dit toch weinig productieverlies op jaarbasis betekent voor ontwikkelaars. Het aantal woningen binnen een wettelijk toegestane contour zegt bovendien weinig. Er mag immers vanuit worden gegaan dat voldaan wordt aan de wet- en regelgeving.

- P.29: m.b.t. wijze van beoordeling: Welke effecten worden op welke wijze kwantitatief/kwalitatief beoordeeld en hoe wordt dit objectief gedaan? In welke mate vindt dit open en transparant plaats?

Antwoord

Hartelijk dank voor uw suggesties. Bij de uitwerking van het MER sluiten we aan bij het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD. Paragraaf 4.4 betreft het advies op de onderdelen landschap, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. In paragraaf 4.2 adviseert de Commissie over de te gebruiken geluidsnormen en onderzoeksmethode voor het MER.

- We hebben vastgesteld dat er inderdaad sprake van overlap is. In het kader van het thema leefbaarheid worden de effecten van de beleidsontwikkeling op de volgende onderdelen geanalyseerd: slagschaduw, externe veiligheid en geluid. De geaggregeerde indicator 'leefbaarheid' komt hiermee te vervallen.

- Het abstractieniveau van het MER (zoekgebieden voor wind) leent zich niet voor een analyse van de tonaliteit van het geluid. De exacte invulling van de zoekgebieden zal sterk bepalend zal zijn voor de milieueffecten. We dienen een adequaat abstractieniveau te kiezen opdat gebieden niet ten gevolge van een virtuele invulling (met bijvoorbeeld windturbineposities) onterecht slecht (of goed) scoren.

- Met betrekking tot de wijze van beoordeling maken wij per indicator de afweging of deze kwantitatief dan wel kwalitatief kan worden beoordeeld. Waar kwantitatieve data enerzijds veel kan vertellen over de effecten van een indicator kan het lonen om ook kwalitatieve inzichten mee te nemen en vice versa. De beoordeling van de indicatoren wordt zowel intern als extern belegd in verband met objectieve beoordeling. De wijze waarop de beoordelingen zijn uitgevoerd zal herleidbaar worden toegelicht in het PlanMER.

A007-BO025 Verruiming provinciaal beleid

Volgens de indiener is het van belang om bij het ontwerp van de module Energie en de planMER te onderzoeken op welke plekken het provinciaal beleid verruimd kan worden om zoveel mogelijk ruimte te bieden aan goede/kwalitatieve initiatieven die bijdragen aan de duurzaamheidsopgave en roept de provincie op hierover in gesprek te gaan met gemeenten, inwoners en andere partners om hetgeen bedacht op papier te toetsen met de ervaringen uit de praktijk.

Antwoord

Ter kennisgeving aangenomen. In de startnotitie en het bijbehorende participatieplan staat aangegeven hoe wij het participatietraject rondom de actualisering van de module Energietransitie vormgeven én hoe participatie wordt opgenomen in deze nieuwe module.

A007-BO026 Onderzoeken windenergie, zonne-energie (en warmtenetwerk)

De indiener zou graag direct betrokken worden om mee te denken bij de verdere invulling van zowel de onderzoeken naar windenergie, zonne-energie en het warmtenetwerken als de vertaling van onderzoek naar beleid. Daarbij hoopt de indiener dat de uitgangspunten van de alternatieven voor alle regio's gelijk zijn.

Antwoord

Gemeenten en andere stakeholders zijn uiteraard samenwerkingspartners in de energietransitie. Het tweede punt voor kennisgeving aangenomen.

A007-PA003 Participatie

De indiener vraagt participatie ook nadrukkelijk een plek te geven bij de m.e.r., ook voor burgers.

Antwoord

Voor de NRD en planMER worden de formele ter inzage- en inspraakmomenten in acht genomen, ook individuele inwoners kunnen hieraan deelnemen. Voor de overige participatie-activiteiten hebben wij in ons participatieplan aangegeven gemeenten en overige regionale partners als onze primaire gesprekspartner te beschouwen, mede om participatie niet dubbel uit te voeren. Enkele momenten zijn voor 'een ieder' toegankelijk, houdt hiervoor de website van de provincie in de gaten: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/energie/energie-omgevingsbeleid/>

A007-PM005 Detailopmerkingen NRD

P. 13 e.v. Bij tabel 1 in de ontwerp NRD en m.b.t. sturingsstijlen overheid: biedt het provinciaal omgevingsbeleid de mogelijkheid om voorwaarden te stellen voor bijvoorbeeld mitigerende maatregelen, om zo een 'nee' om te zetten in een 'ja, mits' (of een 'nee, tenzij')? Daarin zou inwonersparticipatie een belangrijke factor moeten/kunnen zijn.

- P. 18: m.b.t. windenergie wordt verwezen naar Omgevingsverordening lid 4. Toegankelijkheid documenten vraagt aandacht (niet echt open of transparant).

- P. 18: verwezen wordt naar de huidige experimenteerruimte voor zonnevelden. Die is onvoldoende bekend. Dit geldt tevens voor de voorwaarde t.a.v. meervoudig ruimtegebruik en de gevolgen hiervan voor de kansrijkheid van zonne-energie voor specifieke provinciale doelen (bijvoorbeeld glastuinbouw, bomen).

- P. 18: zonne- en windenergie worden specifiek benoemd en beschreven. Andere energievormen zoals aquathermie en ook kernenergie worden niet genoemd, maar zijn zeker van belang bij de energietransitie. Ten aanzien van aquathermie en kernenergie is door verschillende gemeenteraden gevraagd hier meer aandacht aan te besteden.

- P. 19: m.b.t. energie-infrastructuur is het van belang om bij te dragen aan het oplossen van specifieke infrastructuurknelpunten van regionaal belang met oog voor tijdige realisatie en technische, financiële, ruimtelijke en maatschappelijke belangen. Verder speelt hierbij ook de afweging tussen veiligheid en de noodzaak van opslagsystemen/laadfaciliteiten. Het IFV heeft met inbreng van specialisten van Brandweer Nederland de publicatie Brandveiligheid parkeergarages met elektrisch aangedreven voertuigen uitgebracht. Hierin staan, op basis van literatuurstudie en praktijkkennis, bouwkundige, installatietechnische, organisatorische en repressieve maatregelen die de brandveiligheid van parkeergarages verbeteren. Het lijkt de indiener goed deze studie hierbij mee te nemen en ook de verschillende veiligheidsregio's hierbij te betrekken. Realiserende sturingsstijl is m.b.t. energie-infrastructuur behulpzaam, want energie-infrastructuur is gemeente overstijgend. De

provincie vervult een belangrijke regionale rol om hierin te faciliteren. Hiervoor verwijst de indiener o.a. naar motie 1021.

- P. 20: m.b.t. bovenregionaal warmtenetwerk wordt gesteld dat door opname in het Omgevingsbeleid eraan wordt bijgedragen dat lokaal en regionaal een integrale afweging wordt gemaakt voor energie-efficiëntie, toekomstbestendigheid, betaalbaarheid en (ruimtelijke) haalbaarheid. De vraag van haalbaarheid kan ook voor de provincie worden gesteld, welke rol speelt de provincie hierin?

- P. 21: m.b.t. verhogen energie-efficiëntie wordt de wens om gold-plating te voorkomen ondersteund. Zorg voor duidelijkheid en transparantie.

- P. 22: m.b.t. Stimuleren overgang naar schone/ hernieuwbare grondstoffen in de industrie kan, waar het gaat over het afvangen en opnieuw verwerken van CO2 de link gelegd worden naar het CCS/Porthos-project.

- P. 22: m.b.t. biomassa; steun voor de hier geformuleerde uitgangspunten voor gebruik van biomassa voor energie-toepassingen.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw suggesties. Bij de verdere uitwerking van het beleid nemen we uw opmerkingen over het de beleidsaanpassingen mee. In het milieueffectenrapport zorgen we voor duidelijke verwijzingen naar bijvoorbeeld Lid 4 van de Omgevingsverordening en de experimenteerruimte voor zonnevelden.

A007-PM020 Alternatieven

De indiener vraagt zich af of er bij het vergelijken van de alternatieven uitgegaan wordt van het huidige omgevingsbeleid of dat er wordt uitgegaan van een verruimd omgevingsbeleid. De vraag is vervolgens hoe die verruiming er uit ziet?

Antwoord

Het betreft alternatieven voor de herzieningen van het Omgevingsbeleid van de module Energietransitie. We werken de alternatieven in het MER nader uit. Daarbij maken we gebruik van de voorstellen van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD (zie paragraaf 3.1 van het advies van de Commissie m.e.r.)

A007-ZZ008 PARK advies (Meer dan zon en wind alleen)

De indiener vraagt de provincie nadrukkelijk rekening te houden met dit advies van de PARK en dan met name de vijf adviespunten op p.4 van dit advies. De indiener zou punt 4 van dit advies willen verdiepen en graag een integrale afweging zien tussen de draagkracht van het landschap binnen en tussen (RES-)regio's. Volgens de indiener is het een taak van de provincie om er voor te zorgen dat de RES'en goed op elkaar aansluiten en daarbij rekening gehouden wordt met de kwaliteiten van de diverse landschappen en de andere opgaven in het gebied.

Antwoord

Het advies van de PARK wordt meegenomen in het vormgeven van het omgevingsbeleid. Voor de NRD van de PLANMER nemen we uw suggesties mee in de opgestelde criteria.

A008 – Gemeente Waddinxveen

A008-BO027 Initiatieven buiten de RES

De indiener vraagt aandacht voor initiatieven die buiten de RES zoekgebieden ontstaan, burgerinitiatieven die weinig impact hebben op het net en andere duurzaamheidsaspecten zoals waterberging en biodiversiteit meenemen.

Antwoord

De initiatieven die worden voorgelegd aan gemeenten en provincie worden beoordeeld op het op dat moment vigerende beleid. In deze herziening is de herziening van het beleid aan de orde. Dank voor uw bijdrage hierin.

A008-BO028 Aanvalsplan zon op land

De indiener zou graag een aanvalsplan zon op land zien, ze wil meer ruimte voor initiatieven op land.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze die op dit punt geen betrekking heeft op de NRD

A008-ZZ011 Complimenten

De indiener complimenteert de provincie voor de wijze waarop het traject vormgegeven is en de ruimte die gemaakt is om vooraf te kunnen participeren.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw complimenten.

B – Overige bestuursorganen

B001 – Gezamenlijke reactie Zuid-Hollandse Veiligheidsregio's

B001-BK021 Fysieke veiligheid

In de voorliggende notitie worden indicatoren aangegeven over veiligheid met de focus op milieu en gezondheid. De indieners adviseren om ook de fysieke veiligheid als aspect mee te nemen en dat gegeven is breder dan alleen het aspect gezondheid. Dit kan gerealiseerd worden door indicator 21 'Aandachtsgebieden en omgevingsveiligheid' uit te breiden naar fysieke veiligheid. Op deze manier kan getoetst worden in hoeverre het wijzigen van de module energietransitie (negatieve) effecten heeft op de veiligheid in de fysieke leefomgeving. De indieners zijn zich ervan bewust dat het weergeven van fysieke veiligheid in kwantitatieve onderzoeksresultaten complex is. Kwalitatieve onderzoeksmethoden zoals expert judgement kunnen hierbij uitkomst bieden. Adviseurs van de veiligheidsregio's kunnen hier mogelijk een bijdrage aan leveren.

Antwoord

In lijn met het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD wordt het beoordelingscriterium veiligheid nader uitgewerkt in het planMER

B001-PM018 Meedenken

In het vervolg op de NRD en de uit te voeren m.e.r. denken de veiligheidsregio's graag mee met betrekking tot specifieke locaties. Bij aanvragen voor specifieke locaties zullen zij met kennis en deskundigheid op het gebied van fysieke veiligheid en ook op het gebied van de veilige energietransitie, veilige verdichting en klimaatadaptatie maatwerk leveren voor het advies. Ook wordt er graag vanuit de veiligheidsregio's samengewerkt om nadere invulling te geven aan de provinciale ambitie 'veilige en gezonde leefomgeving' en bij de uitwerking/toepassing van de genoemde maatregelen in het Omgevingsprogramma.

Antwoord

Bedankt voor uw aanbod. Wanneer specifieke locaties worden uitgewerkt, maken we hier graag gebruik van.

B001-ZZ023 Zienswijze

De indiener geeft aan dat deze zienswijze moet worden gezien als een vervolg op, en in lijn met, de eerder gegeven respons op de Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en het Omgevingsprogramma Zuid-Holland. De indiener oogt bij de NRD het aspect veiligheid onder de aandacht te brengen, evenals het voor de RES 1.0 heeft gedaan.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw zienswijze, wij nemen deze opmerking voor kennisgeving aan. Veiligheid is onderdeel van het beoordelingskader van het MER.

B001-ZZ024 Wet- en regelgeving

Rond de energietransitie is wet- en regelgeving in veel gevallen nog niet of niet volledig op orde. Daardoor kunnen onaanvaardbare risico's buiten beeld blijven of processen stagneren. Enerzijds moet er dus ruimte zijn voor het stimuleren van innovatie, anderzijds moeten bevoegde gezagen risico's kunnen afwegen en maatregelen kunnen treffen zodat de risico's bij het ontwikkelen van innovatieve projecten aanvaardbaar blijven. De indieners spelen in deze transitie, met het oog op (fysieke) veiligheid, een belangrijke rol. Ook in hun regionale beleid vormt de energietransitie één van de speerpunten. De indieners blijven dan ook graag in een vroeg stadium betrokken bij de vertaalslag van energietransitie naar (omgevings)beleid.

Met name het besef dat veel maatschappelijke ontwikkelingen die gevolgen hebben voor relevante veiligheidsonderwerpen (energietransitie, verdichting, klimaatadaptatie,) een bovengemeentelijk karakter hebben, is hierbij van belang. De indieners ervaren dit ook en werken daarom interregionaal en landelijk samen op dit gebied. Daartoe wordt kennis gebundeld en ervaringen uitgewisseld. Dit wordt geborgd door dossiers over veilige energietransitie op te bouwen en handreikingen op te stellen.

Antwoord

Dank voor uw inbreng en aanbod. We betrekken u graag.

B002 – Waterschap Rivierenland

B002-BK010 Indicator veranderd klimaat en schoon water

De indiener vraagt de provincie te kijken of een aparte indicator voor een veranderd klimaat past binnen het beoordelingskader van de PlanMER. Indicatoren zoals waterveiligheid en waterkwaliteit worden net als duurzame energie en ontwikkelingen in het energielandschap beïnvloed door extreme effecten als gevolg van klimaatverandering.

De indiener verzoekt de provincie daarnaast de indicator schoon water uit te breiden met doelen voor overig water, vanwege de constatering dat drijvende zonnepanelen veelal niet op KRW-wateren geplaatst worden maar juist op wateren die niet op de legger van het waterschap zijn opgenomen.

Antwoord

Het MER dient inzicht te geven in de effecten van de herziening op de leefomgeving en het milieu. In het MER is het niet mogelijk om de effecten van de herziening op een veranderd klimaat op te nemen. Wel kijken we naar indicatoren die relatie hebben met klimaatverandering zoals de opwek van duurzame energie en de uitstoot van CO₂. Indien dit vanuit de herziening van het beleid relevant is zullen we het effect van drijvende zonnepanelen op de kwaliteit van het oppervlaktewater in beeld brengen.

C – Overige instanties

C001 – Samenwerkende Energiecoöperaties Midden-Holland

C001-BK018 Geluid

In de NRD is een beoordelingscriterium voor geluid voorgesteld dat, zo meent de indiener, niet aansluit bij het detailniveau van een planMER. Nu wekt de ontwerp NRD de indruk dat de provincie voorsorteert op een provinciale geluidnorm, maar dit is niet haar taak. Ook wekt het berekenen van geluidcontouren in een strategisch planMER de indruk dat op turbineniveau onderzoek wordt gedaan naar milieueffecten en dat is niet het geval. Het gaat in het planMER om de afweging van locaties. De indiener adviseert om het aantal gevoelige objecten binnen 1 of 2 afstanden van een windzoekgebied als beoordelingscriterium voor geluid te nemen, bijvoorbeeld 500m en 1.000m. Daarnaast ontbreken wettelijke grenswaarde voor geluid van windturbines. Het is daarom verstandiger te werken met afstanden: dan valt besluitvorming over concrete locaties op de lokale situatie toegesneden normen te motiveren, totdat nieuwe landelijke normen in werking treden.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator geluid in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. over de wijze waarop het beoordelingscriterium geluid in het planMER kan worden onderzocht (zie paragraaf 4.2 van het advies). Het is niet de intentie van de provincie om een geluidsnorm in het provinciaal Omgevingsbeleid vast te stellen.

C001-BK019 Schaduwcontour

Bij indicator 30 is voorgesteld om het aantal woningen binnen de wettelijke toegestane schaduwcontour als indicator te hanteren in het planMER.

- Op dit moment, als gevolg van het Nevele-arrest, tijdelijk geen sprake van een grenswaarde voor de totale schaduwduur per jaar (voor windparken vanaf 3 windturbines) en kan dit ook niet automatisch als indicator worden gehanteerd.
- De berekening van schaduwcontouren (voor een fictief windturbintype) sluit niet aan bij het detailniveau van een planMER. De indiener stelt voor om het aantal woningen binnen 1 of 2 afstanden tot een windzoekgebied als beoordelingscriterium te nemen voor slagschaduw. Hierbij kan worden aangesloten bij de afstanden voor geluid (zodat één indicator 4/4 'leefomgeving' kan worden gehanteerd). Andere mogelijkheid is om voor slagschaduw aparte afstanden te hanteren en het aantal gevoelige objecten te beoordelen, bijvoorbeeld binnen 400m en 700m.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator slagschaduw in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. over de wijze waarop het beoordelingscriterium slagschaduw in het planMER kan worden onderzocht (zie paragraaf 4.2 van het advies).

C001-BK020 Detailopmerkingen indicatoren

Uit de beschrijving in de tabel wordt niet duidelijk op welke wijze een indicator kan worden ingezet als beoordelingscriterium. Dat zal nog moeten worden uitgewerkt in het planMER. Daarnaast heeft de indiener enkele opmerkingen per indicator:

- a) Indicator 6 is geen beoordelingscriterium, dat gaat immers over doelbereik.
- b) Indicator 9, 10, 11, 17, 20 zijn niet relevant voor de module energietransitie
- c) Indicator 12 is een koppelkans; alternatieven kunnen positief scoren
- d) Indicator 18: het is gevaarlijk om niet onderbouwde uitspraken te doen over het ontstaan van geluidsoverlast bij een bepaalde geluidbelasting. Provincie zou het moeten houden bij wetenschappelijk onderbouwde hinderpercentages, bijvoorbeeld van het RIVM. Voor het overige zie zienswijze nr. 8.

Antwoord

Voor het definitieve beoordelingskader van het MER sluiten we aan bij de adviezen van de Commissie m.e.r. over de beoordelingscriteria en uitwerking. De Commissie stelt voor om een vertaalslag te maken voor het beoordelingskader Module Energietransitie, met inbegrip van enkele aanvullingen of wijzigingen. Zij adviseert om, gezien de focus op de Module Energietransitie en de invloed van de RES'en daarop, het aantal criteria voor het milieuonderzoek sterk te beperken. De Commissie geeft in hoofdstuk 4 van het advies aan welke thema's/indicatoren relevant zijn als beoordelingskader.

C001-BO037 Hoofdlijnen

De indiener roept GS en PS op om het provinciaal ruimtelijk beleid voor zon en wind op hoofdlijnen vast te leggen in de visie en omgevingsverordening (instructieregels) en ruimte te laten voor uitwerking op gemeentelijk en regionaal niveau. De huidige formulering van de plaatsingsvisie in de Omgevingsvisie biedt een uitstekende basis voor onderzoek in het planMER en de formulering van provinciaal ruimtelijk beleid. Een strategisch planMER is nodig dat op een passend detailniveau wordt uitgevoerd.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD.

C001-BO038 Windlocaties niet tot ontwikkeling

Al geruime tijd komen meerdere windlocaties uit de Omgevingsverordening om uiteenlopende redenen niet tot ontwikkeling. Herziening van het omgevingsbeleid noopt ook tot evaluatie van aangewezen locaties, om te komen tot een actuele inschatting van het doelbereik in 2030.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze die op dit punt geen betrekking heeft op de NRD. In het kader van de herziening van het Omgevingsbeleid worden de aangewezen windlocaties geëvalueerd.

C001-PM012 PlanMER

De indiener acht het verstandig om voorafgaand aan de wijziging van de module Energietransitie Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en het Omgevingsprogramma een planMER uit te voeren.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw opmerking, wij nemen deze voor kennisgeving aan.

C001-PM013 RES 1.0

De indiener is benieuwd in hoeverre de Provincie Zuid-Holland voortborduurt op de RES 1.0 en de besluitvorming die daarover in zeven regio's heeft plaatsgevonden en in hoeverre de Provincie opnieuw zelfstandig een nieuwe verkenning uitvoert. In dat licht komen de gepresenteerde alternatieven voor de thema's windenergie en zonne-energie (tabel 2) de indiener als origineel en op de situatie toegesneden voor.

Antwoord

De RES 1.0 zoals op 16 juni 2021 vastgesteld is naast door PS is het vertrekpunt voor de herziening van de module Energietransitie.

C001-PM014 Landschap & Cultuur

Bij het thema Landschap & Cultuur wordt niet ingegaan op het advies van de PARK die naar aanleiding van de RES zijn uitgebracht. Met name het advies 'Het Groene Hart doet mee aan de energietransitie' (november 2020) en de GS brief met een reactie op dat advies (PZH-2020-760609474) zijn waardevol voor het planMER.

Antwoord

Het advies van de PARK wordt meegenomen in het vormgeven van het omgevingsbeleid. Voor de NRD van de PLANMER nemen we uw suggesties mee in de opgestelde criteria.

C001-PM015 Geen ruimtelijke relevante milieuaspecten

Beleidskeuzes rond 'Verhogen energie-efficiëntie', 'Stimuleren overgang naar schone/hernieuwbare grondstoffen in de industrie' en 'biomassa voor energietoepassingen' hebben geen ruimtelijke relevante milieuaspecten en vallen daarom buiten de scope van een planMER. Deze worden ook niet geregeld met de Omgevingsverordening of Omgevingsvisie en kunnen daarom kunnen komen te vervallen in de NRD en het planMER.

Antwoord

Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

C001-PM016 Sturingsstijlen als alternatieven

Voor de beleidskeuzes 'Energie-infrastructuur', 'Energietransitie in de gebouwde omgeving', 'Bovenregionaal warmtenetwerk' en 'verduurzaming van het energiegebruik van de industrie (waterstof, elektrificatie) wordt voorgesteld om te werken met 4 alternatieven die bestaan uit sturingsstijlen. Het lijkt niet zinvol om sturingsstijlen als alternatieven te hanteren in het planMER. Met sturingsstijlen als alternatieven verschilt hoogstens de mate van doelbereik maar niet de impact op de leefomgeving.

Antwoord

Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

C001-WE003 Zoekgebieden wind Groene Hart

In de Startnotitie bij de ontwerp NRD is vermeld dat conform besluit van PS geen uitwerking van zoekgebieden voor wind in Het Groene Hart plaatsvindt. De indiener vindt dat in de NRD de begrenzing van het Groene Hart inzichtelijk moet worden gemaakt of dat een verwijzing naar een bron moet worden opgenomen waarin deze begrenzing staat, omdat deze begrenzing relevant is voor de alternatievenvergelijking voor zon en wind. Het is ook niet duidelijk hoe dit standpunt van PS zich verhoudt tot het ruimtelijk uitgangspunt uit de Omgevingsvisie dat windenergie passend is langs grootschalige infrastructuur en grote bedrijventerreinen. Welke status heeft infrastructuur langs de randen van het Groene Hart?

Antwoord

We zullen in het MER de begrenzing of een verwijzing naar de bron hiervan opnemen. Ten aanzien van de status van de infrastructuur langs de randen van het Groene Hart hanteert PS het uitgangspunt om geen nieuwe windparken te realiseren in het Groene Hart, dus ook niet langs infrastructuur langs de randen van het Groene Hart. Er is wel ruimte om te onderzoeken of bestaande locaties - zoals vastgelegd in het Omgevingsbeleid - kunnen worden uitgebreid.

C001-WE004 Taakstelling 2023

De RES 1.0 heeft 2030 als horizon. Dat lijkt ook het geval voor het herziend omgevingsbeleid. In de ontwerp NRD wordt geen aandacht besteed aan de provinciale taakstelling voor wind op land in 2023 (735,5 MW). In hoeverre speelt dat doelbereik een rol in het planMER en de herziening van het omgevingsbeleid?

Antwoord

De provinciale taakstelling voor het realiseren van 735,5 MW aan windenergie maakt onderdeel uit van het huidige Omgevingsbeleid. Hiervoor zijn 'locaties windenergie' aangewezen. Hiernaast zijn in de RES-en, behalve in die van de RES-Drechtsteden, de huidige windlocaties uit de omgevingsverordening in hun doelbereik van de RES-en meegenomen. Omdat deze locaties al onderdeel uitmaken van het omgevingsbeleid, worden deze locaties nu niet onderzocht.

C001-ZZ019 Detailniveau Provinciaal omgevingsbeleid wind en zon

De verkenning naar zoekgebieden voor zon en wind en de verwerking van het resultaat in het provinciale omgevingsbeleid staat wat betreft de indiener niet los van de vraag welke rol de provincie wil spelen bij ruimtelijke besluitvorming. GS en PS hebben het starten van ruimtelijke besluitvorming voor windlocaties die zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening overgelaten aan gemeenten, maar welk detailniveau is dan passend voor het Provinciaal ruimtelijk beleid? Pas als locatieafweging op hoofdlijnen op Provinciaal niveau heeft plaatsgevonden, kan ruimtelijke besluitvorming op gemeentelijk niveau plaatsvinden. Dat geeft tevens ruimte voor participatie bij de uitwerking van zoekgebieden, hetgeen volgens PS primair de verantwoordelijkheid is van gemeenten.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD.

C001-ZZ020 Sturingsstijl

De Sturingsstijl Omgevingsbeleid Zuid-Holland (blz. 18) verwijst terecht naar de samenwerking met maatschappelijke organisaties als succesfactor. Het criterium Lokaal Eigendom is van groot belang.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw opmerking, wij nemen deze voor kennisgeving aan.

C002 – Stichting GBE Den Haag

C002-BO036 Warmte

De indiener verhaalt over de geschiedenis van de Haagse stadsverwarming en marktwerking in de energiesector. De indiener geeft daarnaast aan dat de Haagse gemeenteraad niets ziet in de WarmtelinQ en dit waarschijnlijk in maart 2022 middels de transitievisie warmte zal afwijzen. De indiener raadt de provincie daarom zich te richten op gemeenten waar wel draagvlak voor havenwarmte en de WarmtelinQ is, deze zijn er volgens de indiener namelijk wel.

Antwoord

Als provincie spannen we ons in om alle oplossingen te benutten die tegen zo laag mogelijke kosten met zo min mogelijk ruimtegebruik bijdragen aan de verduurzaming van onze energievoorziening. In het belang van alle huidige en toekomstige provinciebewoners werken wij aan de realisatie van een warmtenet waarmee een aanzienlijk deel van de provincie van haalbare warmte wordt voorzien. Wij hebben daarin Den Haag net zo zeer voor ogen als alle andere gemeenten waarvoor een midden-of hoge temperatuur warmtenet een bijdrage kan leveren aan de warmtevoorziening. Een verantwoorde vormgeving van de warmtevoorziening, waaronder de governance, heeft daarbij onze voortdurende aandacht.

C002-ZZ018 Over de NRD

Volgens de indiener ontbreekt het in de Ontwerp NRD aan heldere en begrijpelijk uitgangspunten en noemt hier voorbeelden van. Daarnaast ontbreekt het in de Ontwerp NRD aan een analyse van het Rotterdamse Haven en Industrie Complex (HIC), terwijl het HIC 60 procent van de provinciale CO2 voor zijn rekening neemt en veel restwarmte verloren laat gaan. De indiener meent dat de provincie onterecht het HIC een staatsaangelegenheid laat zijn en zich zonder voorwaarden neerlegt bij lozing van restwarmte die een bovenregionaal warmtenetwerk naar Leiden en Den Haag noodzakelijk zou maken. De indiener meent dat de provincie zich in de Ontwerp NRD op zijn minst moet uitspreken voor het beperken/ belasten van de lozing van restwarmte in het HIC.

Antwoord

Wij nemen de suggestie mee om de inperking van de lozing van restwarmte en nuttig gebruik van de niet te vermijden restwarmte te betrekken en nader uit te werken.

C003 – Vereniging Dorpsraad Rondom de Plassen

C003-BO044 Open karakter polders

Volgens de indiener getuigt het met droge ogen beweren dat “het open karakter [van de polders] intact blijft door inpassing aan de polderranden” van een doorgeslagen technische rationaliteit bij ingenieurs die zich niet kunnen voorstellen dat de leefomgeving van burgers zo doende juist maximaal verpest wordt.

De indiener vraagt zich derhalve af of de provincie het met de indiener eens is dat in het PlanMER RES Holland Rijnland sprake is van doorgeslagen technische rationaliteit die met beleving van burgers geen rekening houdt en of ze dit oordeel ook terug laat komen in de NRD en de PlanMER. Daarnaast vraagt de indiener of de provincie er van op de hoogte is dat in het coalitieakkoord van het nieuwe kabinet opgenomen is dat zon op daken gezien de schaarse beschikbare ruimte de voorkeur geniet en dat daar ook normen over zullen worden gesteld. En dat daar tevens in staat dat zonnepanelen op land alleen worden toegestaan als multifunctioneel gebruik van dat land mogelijk is. De indiener vraagt aan de provincie op welke wijze deze uitgangspunten in de NRD en PlanMER verwerkt zullen worden.

Antwoord

De provincie is niet voornemens om de planmer van Holland Rijnland over te nemen in haar planmer over de module energietransitie. Landschap zal een onderdeel zijn in de planmer waarop de zoekgebieden bekeken worden. De provincie is op de hoogte van het coalitieakkoord van het nieuwe kabinet. Het beslag op de ruimte van zonneparken wordt meegenomen in de rapportage. Meervoudig grondgebruik scoort hier positiever dan monofunctioneel gebruik. Op deze manier wordt duidelijk wat de ruimtelijke impact is en het effect op de landschappelijke kwaliteit.

C003-BO045 Droogmakerijen

Volgens de indiener is door de VBOLKB goed onderbouwd geconcludeerd “dat de droogmakerijen tussen de beide gemeenten vanuit milieuperspectief gekenschetst moeten worden als in het geheel “niet haalbaar”” (zie bijlage 4). De indiener vraagt de provincie of ze het met het oordeel van de VBOLKB eens is en dit in de NRD gaat meenemen.

Antwoord

Landschap en ruimtelijke kwaliteit zijn onderdeel van het beoordelingskader van het MER. Het MER is geen besluit maar beoordeelt enkel de effecten van de herziening.

C003-BO046 Capaciteit stroomnet

De indiener maakt zich zorgen over capaciteit van het stroomnet. Volgens de indiener zijn leiderschap en regie van de provincie op dit gebied zeker nodig.

De indiener vraagt zich af hoe de provincie de beschreven gevaren gaat aanpakken en hoe de informatie daarover tijdig bij de gemeenten en burgers komt.

De indiener is van mening dat de gemeenten haast betrachten als het gaat om te voldoen aan RES-eisen en vraagt of de provincie dit ook als een probleem ziet en hoe de provincie dit specifiek gaat benoemen en aanpakken in de NRD/PlanMER.

Antwoord

De provincie is zich bewust van de landelijke toename van netcongestie in het elektriciteitsnet - ook in Zuid-Holland. De provincie wil met de nieuw omgevingsbeleid ook aan de regionale energie-infrastructuuropgave bijdragen. De provincie wil samen met relevante partijen werken aan een governance voor programmering van energie-infrastructuur op middellange termijn.

In deze NRD/PlanMER is de Monitor Leefomgeving genoemd als beoordelingskader bij het uitvoeren van de PlanMER. Momenteel is er nog geen definitieve indicator voor 'inpassing in regionale energie-infrastructuur', maar zoals op pagina 25 van de NRD benoemd heeft de provincie de ambitie om deze wel te ontwikkelen en waar mogelijk in te zetten bij de uitvoering van de PlanMER.

C003-BO047 Regels in provinciale verordening

De indiener haalt een passage uit het PARK advies aan: "Te onderzoeken: regels in de provinciale verordening om duurzaam opwek van elektriciteit op gevels en daken te verplichten" en vraagt zich af, om grootschalige zonnevelden in het Groene Hart te vermijden, of in de NRD met voorrang gevraagd kan worden dit alleen voor het Groene Hart-gebied te behandelen.

Antwoord

Het MER ziet op de herziening van de Module Energietransitie van het Omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland. De verdere uitwerking van de zoekgebieden voor zon en wind uit de RES1.0 maakt hier onderdeel van uit. We kijken daarbij ook naar aanpassingen gemaakt door PS en gemeenteraden bij het vaststellen van de RES1.0.

C003-PA005 Bewonersparticipatie

De indiener zegt zich zorgen te maken over het landschap en de leefomgeving in het Groene Hart, specifiek de gemeente Nieuwkoop. Via een taskforce hoopt de indiener meer inspraak en participatie in het tot stand komen van plannen en zoekgebieden af te dwingen.

De indiener vraagt de provincie of ze het daarmee eens is en of ze als opdracht voor het PlanMER wil meegeven dat onderzocht wordt of het detailniveau zodanig kan zijn dat bewonersparticipatie wordt verweven in het proces.

Antwoord

De uitwerking van zoekgebieden zoals die zijn opgenomen in de RES1.0 zal plaatsvinden in de regio, de betrokken gemeente en de provincie zijn daar beiden bij betrokken. In dit verband zal ook het participatieproces voor inwoners over deze locatie en op dit detailniveau worden georganiseerd.

C003-PA006 Gebrekkig proces participatie

De indiener is van mening dat het woord 'participatie' in deze fase voor het gebrekkige proces niet gebruikt mag worden en vraagt de provincie of ze het daar mee eens is. (Zie ook bijlage 1).

Verder vraagt de indiener aan de provincie of ze het er mee eens is dat een smalle doelstelling bij een gecompliceerd proces als de energietransitie veel te kort door de bocht is en of ze in de NRD op dat gevaar gaat wijzen.

Antwoord

In alle zeven Zuid-Hollandse RES-regio's is in het proces tot aan de RES1.0 een start gemaakt met participatie over de energietransitie. Dit zal in het vervolg worden uitgebreid, in het kader van de module Energietransitie werken wij aan criteria voor het vormgeven van participatie.

De planMER gaat over milieu-effecten van het omgevingsbeleid, daarin worden geen uitspraken gedaan over hoe de doelstelling geformuleerd is.

C003-PA007 Participatie Gemeente Nieuwkoop

De indiener is van mening dat de gemeente Nieuwkoop de participatie rond de zoekgebieden niet goed geregeld heeft en houdt ze op grond van de in de ogen van de indiener gezochte en ontoereikende argumenten vast aan de keuze van de gebieden. De participatie voldeed volgens de indiener niet aan de provinciale eisen en haalt daarbij het al genoemde rapport van de PARK aan. De indiener vraagt de provincie of ze het er mee eens is of er in het NRD gevraagd moet worden om nadere acties en toetstingsmomenten die de doorwerking van de provinciale visie kunnen verzekeren.

Daarnaast vraagt de indiener de provincie of ze in de NRD meer in detail wil aangeven wat de eisen voor participatie in het PlanMER zullen zijn en dit zodanig omschrijven zodat ze toetsbaar zijn voor de participanten.

Als laatste vraagt de indiener of de provincie het er mee eens is dat het oordeel over het RES-proces en of ze daar in het PlanMER expliciet rekening mee gaat houden.

Antwoord

Het uitwerken van de zoekgebieden zoals die zijn opgenomen in de RES en het toetsen van specifieke locaties aan gemeentelijk en provinciaal beleid, vindt niet plaats in de NRD of de planMER, maar bij het uitvoeren van de RES1.0 en opstellen van de RES2.0.

Participatiecriteria zullen worden opgenomen in de module Energietransitie in het omgevingsbeleid en niet in het planMER. Op die manier willen we gezamenlijk zorgdragen voor een goed participatieproces.

Met betrekking tot participatie over de NRD en het planMER;

Voor de NRD en planMER worden de formele ter inzage- en inspraakmomenten in acht genomen, ook individuele inwoners kunnen hieraan deelnemen. Voor de overige participatie-activiteiten hebben wij in ons participatieplan aangegeven gemeenten en overige regionale partners als onze primaire gesprekspartner te beschouwen, mede om participatie niet dubbel uit te voeren. Enkele momenten zijn voor 'een ieder' toegankelijk, houdt hiervoor de website van de provincie in de gaten:

<https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/energie/energie-omgevingsbeleid/>

Provinciale Staten hebben in juni 2021 de RES'en met enkele uitzonderingen vastgesteld. Dat is de basis waarop we nu verder werken.

C003-PA008 Reactie op PlanMER RES Holland Rijnland

De indiener geeft aan dat ze uitgebreid gereageerd heeft op de PlanMER RES Holland Rijnland en geeft aan dat ze deze MER op belangrijke punten niet objectief vond en meerdere bezwaren had. De indiener vraagt de provincie haar visie op deze zienswijze te geven in de zin van: in hoeverre elke gestelde vraag van invloed kan zijn op reikwijdte en detailniveau in de NRD voor de toekomstige PlanMER.

De indiener vraagt of de provincie de grote reserves die ten aanzien van de RES-producten in acht moeten worden genomen in detail weergegeven gaan worden zodat ze niet oneigenlijk worden gebruikt.

De indiener vraagt of de provincie het met de indiener eens is dat het bepalen van de zoekgebieden vanuit de negatieve vraagstelling (waar kan het niet?) voor de energietransitie te eenzijdig is.

De indiener vraagt of de provincie het met de indiener en de PARK eens is dat "clustering van groot belang is voor efficiënte oplossingen; voor het goed verbinden van vraag en aanbod."

Antwoord

Het opstellen van de NRD en planMER voor de module Energietransitie door provincie Zuid-Holland is een op zichzelf staand proces, op alle adviezen en vragen die worden gegeven/gesteld op de daartoe geboden gelegenheden zullen wij reageren.

In het vervolg van het RES-proces worden de zoekgebieden verder uitgewerkt, hierbij worden meerdere criteria in acht genomen en zal ook het PARK-advies als inbreng gebruikt worden.

C003-PA009 Participatie gemeentelijk, regionaal en provinciaal

De indiener is zoals gezegd niet te spreken over de manier waarop de participatie rondom de verschillende processen is op gezet, zowel gemeentelijk, regionaal en provinciaal.

De indiener vraagt de provincie of zij het er mee eens is dat in de NRD/ PlanMER voorgeschreven moet worden dat betrokkenen actueel en correct moeten worden geïnformeerd over de planning van zonne-energie, het stappenplan van de gemeente Nieuwkoop en wanneer en op welke wijze. De indiener vraagt of de provincie in het PlanMER wil voorschrijven dat er in het PlanMER komt te staan dat participatie van bewoners vanaf het begin onderdeel moet zijn van de ontwikkeling van afwegingskaders voor zonnevelden.

De indiener stelt de provincie voor de verschillende vormen van overleg met burgers en organisaties in het PlanMER nader en meer in detail te specificeren (vergelijkbaar met de nieuwe Omgevingswet).

Antwoord

In de nieuwe module Energietransitie zullen participatiecriteria worden opgenomen, die in samenspraak met de gemeenten en RES-regio's tot stand zijn gekomen.

Deze criteria vormen een duidelijke inzet van de provincie Zuid-Holland voor het vormgeven toekomstige participatie. De planMER beperkt zich tot milieu-effecten, hierin worden geen uitspraken over participatie opgenomen.

C003-PA010 Participatie Handreiking

Betreffende het punt participatie haalt de indiener ook de Handreiking ruimtelijke kwaliteit zonne-energie Zuid-Holland aan. De indiener verzoekt de provincie de in de NRD aangegeven participatie in de handreiking en alle documenten die betrokken zijn bij de PlanMER systematisch te verweven.

Antwoord

Participatie zoals genoemd in de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit Zonn-energie Zuid-Holland heeft betrekking op procesparticipatie en financiële participatie/lokaal eigendom van een energieproject. In de nieuwe module zullen participatiecriteria worden opgenomen mbt procesparticipatie en een beleidskader Lokaal Eigendom worden toegevoegd. Deze vormen de inzet van PZH op dit onderwerp.

C003-PA011 Vormgeving participatie

Een zorg voor de indiener is dat in de NRD de participatie en aandacht voor de leefomgeving vooral weer door de gemeenten moet worden vormgegeven.

De indiener vraagt de provincie of ze voldoende aandacht vraagt voor deze 'volgorde problemen' planning en uitvoering.

Daarnaast de vraag hoe de provincie de voorgenomen ondersteuning van gemeenten op korte termijn wil regelen en of dit ook in de NRD/ PlanMER komt.

Antwoord

De keuze om het initiatief voor inwonerparticipatie primair aan gemeenten (evt in regionaal verband) te laten is in samenspraak met gemeenten en RES-regio's gemaakt. Door samenwerking in het RES-proces en ondersteuning van gemeenten, zijn wij ook hierbij betrokken.

C003-PA012 Constructief voorstel

De indiener doet een constructief voorstel aan de gemeente (Nieuwkoop?) en de provincie om de gesignaleerde communicatie- en participatieproblemen te verminderen door vroeg in het proces in het stappenplan tripartite overleg te hebben: gemeente-provincie-burgers. Het provinciale idee "samen optrekken met de gemeenten" kan zo uitgebreid worden door al in de MER gedetailleerd aan te geven op welke belangrijke momenten samenwerking en met burger-organisaties, in het geval van de indiener, dorpsraad c.q. samenwerkende dorpsraden geboden is.

De indiener vraagt de provincie of dit voorstel ook een plaats kan krijgen in de NRD/ PlanMER.

Antwoord

In de NRD en planMER worden geen criteria voor participatie opgenomen, deze zijn wél in voorbereiding voor de herziening van de module Energietransitie.

C003-PM018 Productieplafond

De indiener vreest dat de gemeenten Nieuwkoop, Kaag en Braassem en deels Boskoop zullen moeten opdraaien voor de energieproductie en vinden het een verstandig besluit van de gemeente Nieuwkoop om een productieplafond in te stellen en vraagt de provincie of ze in de NRD gaat aangeven dat dit besluit en vergelijkbare besluiten gerespecteerd moeten worden in de PlanMER.

Antwoord

De RES 1.0 zoals op 16 juni 2021 vastgesteld door PS is het vertrekpunt voor de herziening van de module Energietransitie.

C003-PM019 PlanMER RES Holland Rijnland

In de PlanMER RES Holland Rijnland staat volgens de indiener bij de paragraaf “voorwaarden en maatregelen” dat de beslissingsbevoegdheid van Nieuwkoop bij het opstellen van een eigen afwegingskader en vergunningenbeleid ernstig ingeperkt zou worden. De indiener verzoekt de provincie in de NRD/PlanMER de vraag te laten beantwoorden in hoeverre de gestelde “voorwaarden en maatregelen” verplichtend zijn voor gemeenten. De indiener vraagt zich af of de “voorwaarden en maatregelen” van de PlanMER RES Holland Rijnland op geen enkele wijze dwingend zijn voor een ProjectMER en of de provincie dat duidelijk wil maken in de NRD/PlanMER en hoe dwingend de PlanMER zal zijn.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

C003-ZZ025 Inleiding

De indiener verwijst naar het recente rapport van de PARK, Meer dan zon en wind alleen, de provincie dient leiderschap te tonen, via omgevingsbeleid hoofdlijnen te benoemen en positieve keuzes te maken. De vormgeving van de participatie kan volgens de indiener niet aan de gemeenten overgelaten worden zoals dat nu in de Ontwerp NRD staat. De dorpsraden moeten hierin ook aan het woord komen, zo zegt de indiener.

Antwoord

Het genoemde PARK-advies zal meegenomen als input voor de nieuwe module Energietransitie. De inwonerparticipatie zal plaatsvinden in het kader van de RES en op het niveau informeren en op formele momenten bij de NRD/planMER en de module Energietransitie. provincie, regio's en gemeenten werken samen aan deze inwonerparticipatie, waarbij lokale partijen zullen worden betrokken

C003-ZZ026 Weglaten objectief wetenschappelijk onderzoek

De indiener zet vraagtekens bij de volgens haar 'zogenaamde objectieve meer technische informatie' in de PlanMER Res Holland Rijnland en het weglaten van objectief wetenschappelijk onderzoek bij andere onderzoeken zoals Lelystad Airport en vraagt de provincie of ze bij het overnemen van de resultaten van RES 1.0 en het PlanMER RES Holland Rijnland kritisch wil zijn.

Daarnaast vraagt de indiener of de provincie het met de indiener eens is dat zowel de objectiviteit van het PlanMER RES Holland Rijnland als de beeldvorming in het geding is en dat de resultaten dus niet zonder nader onderzoek, uiteraard niet in opdracht van de RES, te gebruiken zijn als bouwstenen voor het provinciale beleid en of de provincie daar in de NRD op gaat wijzen.

Als laatste vraagt de indiener de provincie of ze in de NRD gaat wijzen op het gebrek aan en aandringen op het gebruik van al het wetenschappelijk onderzoek.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

C003-ZZ027 Grootchaligheid droogmakerijen

Volgens de indiener wordt in een voetnoot in de PlanMER RES Holland Rijnland de bescherming van droogmakerijen als landschapstype opgeheven vanwege "de grootchaligheid van dit landschapstype mogelijk kansen biedt voor de landschappelijke inpassing van windturbines en zonneparken" en vraagt of de provincie het hiermee eens is. Wanneer de provincie het hier niet mee eens is vraagt de indiener zich af of de provincie het dan wel eens is dat de "resultaten" van het PlanMER RES Holland Rijnland daarmee dubieus en onbruikbaar zijn.

Antwoord

Uitgangspunten voor de provincie zijn de beleidslijnen wind uit de omgevingsvisie en de zonneladder. In de planmer wordt voor verschillende varianten onderzocht wat de effecten zijn op thema's waaronder landschap.

C003-ZZ028 Objectiviteit PlanMER RES Holland Rijnland

In tegenstelling tot de NRD van de provincie meent de indiener dat de PlanMER RES Holland Rijnland niet objectief (genoeg) is. Dit vult de indiener aan met het oordeel van de PARK die het volgende zegt: "De RES 1.0-producten scoren wat mij betreft op dat vlak niet goed. Ze bevatten nauwelijks beelden die vertellen wat er in de praktijk in de abstract gearceerde zoekgebieden zou kunnen gebeuren."

De indiener vraagt of de provincie het met de indiener eens is dat het gebrek aan visuele beeldvorming in de RES 1.0 en de PlanMER RES Holland Rijnland en of ze gaat vragen dit te verbeteren.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

C003-ZZ029 Advies Groene Hart

De indiener verwijst naar een advies over het Groene Hart van de samenwerkende PARK's uit november 2020 waarin op basis van verschillende factoren een samenhangend beleid wordt gepresenteerd met als conclusie dat "de energietransitie niet als pindakaas uitgesmeerd moet worden, maar beperkt moet blijven tot de randen van het gebied."

De indiener vraagt of de provincie het ook als een probleem ziet dat dit rapport en andere provinciale beleidsstukken te weinig doordringen in de gemeentelijke praktijk en of de provincie daar aandacht aan gaat besteden in de NRD.

Antwoord

In de NRD wordt samenhang meegenomen onder het criterium landschap en het criterium ruimtelijke kwaliteit. Ook wordt de indicator landschap aangevuld met de cumulatieve effecten van wind- en zonneparken, zoals het totale horizonbeslag en de visuele interferentie tussen verschillende windparken. Zo is het cumulatief effect van drie solitaire turbines negatiever dan een cluster van meerdere turbines.

C003-ZZ030 PARK-advies

Volgens de indiener zocht de gemeente Nieuwkoop naar de minst schadelijke plekken voor de zoekgebieden terwijl de PARK over deze methode de opmerking heeft gemaakt dat "het landschap dat ontstaat uit zo'n spreidschot van mogelijkheden de slechtst denkbare uitkomst is." Daarnaast wordt het PARK-advies volgens de indiener afgedaan als "een advies, geen beleidsdocument" (p. 38 PlanMER RES Holland Rijnland).

De indiener vraagt de provincie of zij ook van mening is dat dit spreidschotgevaar in de NRD en de PlanMER benoemd moeten worden.

De indiener vraagt de provincie of zij het ook als een probleem ziet dat het rapport van de PARK op deze wijze door de regio wordt afgedaan en of de provincie hier in de NRD aandacht gaat besteden.

De indiener vraagt of de provincie ook het gevaar ziet van "parallel" zonder hoofdlijnen ontwikkelen van "afweging- en toetsingskader."

Antwoord

In de NRD wordt samenhang meegenomen onder het criterium landschap en het criterium ruimtelijke kwaliteit. Clustering heeft de voorkeur van de provincie boven spreiding. Het PARK-advies is geen beleidsdocument, maar een advies van een onafhankelijk adviseur, die partijen, waaronder de provincie, een spiegel voorhoudt als het gaat over de thema's ruimtelijke kwaliteit en landschap.

C003-ZZ031 PARK-rapport

Het rapport van de PARK, Meer dan zon en wind alleen, is een rapport naar het hart van de indiener en vanwege de locatiebezoeken door de park ook een flagrante tegenstelling tot de digitale quick scans van de opstellers van de PlanMER RES Holland Rijnland, volgens de indiener. De adviezen van de PARK zijn de indiener uit het hart gegrepen, maar geven wel zorgen voor de implementatie.

De indiener hoort graag van de provincie wat ze met de vijf adviezen doet en wanneer de hoofdlijnen er liggen. Daarnaast hoort ze graag hoe dit bij de gemeenten komt en hoe die hier rekening mee dienen te houden.

De indiener vraagt de provincie of zij het met de consequentie eens is dat er gewacht moet worden en hoe de provincie dit wil bereiken (?)

De indiener hoort graag van de provincie of ze het met de PARK eens is en wat de consequenties hiervan voor de inhoud van de NRD en PlanMER zijn.

Antwoord

Het advies van de PARK wordt meegenomen in het vormgeven van het omgevingsbeleid. Het advies van de PARK wordt meegenomen bij de uitwerking van de beoordelingscriteria voor landschap en ruimtelijke kwaliteit.

C003-ZZ032 Rol Provincie

Volgens de indiener verdwalen burgers tussen de verschillende bestuurslagen, maar ziet ze de NRD als een mogelijkheid om hierin duidelijkheid te scheppen. Met name om de rol van de provincie ten opzichte van partners in het proces.

De indiener vraagt de provincie of ze in de NRD gaat aangeven wat er over de verschillende rollen en verantwoordelijkheden (ook juridisch) in het PlanMER moet komen te staan, zodanig dat ook de burger dat begrijpt.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

C003-ZZ033 Monitor Leefomgeving (MoLo)

De indiener heeft het lezen van de NRD ervaren als een genoegen, participatie krijgt een prominente plaats. De Monitor Leefomgeving wordt hierin ook genoemd, hier zijn wat vragen over.

De indiener is er van op de hoogte dat de MoLo nog 'werk in uitvoering' is en vraagt zich af of ook bij dit project burgerparticipatie een goede rol zou kunnen spelen, evenals bij wetenschappelijk onderzoek naar de beleving van burgers (naar een onderzoek van de Wageningen Universiteit).

Antwoord

We zullen uw opmerking doorgeven aan de ontwikkelaar van de monitor leefomgeving. Uw opmerking heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

D – Personen en bedrijven

D001

D001-BO039 Update RES

De indiener vindt dat de voorliggende RES toe is aan een update: met sluiten van een kolencentrale in Rotterdam, een kleine kerncentrale in Rijnmond en een waterstof fabriek op de Tweede Maasvlakte komt het energie plaatje er nogal anders uit te zien.

Antwoord

Dank voor uw reactie. De energieopwek en -infrastructuur maken onderdeel uit van deze herziening van het omgevingsbeleid in de module Energietransitie.

D001-BO040 Schone Energie voor Iedereen

De provincie Zuid-Holland heeft 10 speerpunten benoemd voor het programma 'Schone Energie voor Iedereen', logisch is dan dat deze punten ook in de evaluatie worden meegenomen. Ook zouden financiële aspecten, de projectorganisatie, technische haalbaarheid van alternatieven en consequenties voor stabiliteit en capaciteit van het elektriciteitsnetwerk moeten worden meegenomen in de evaluatie. Deze hierboven genoemde punten ontbreken in de LES van de gemeente Leidschendam-Voorburg.

Antwoord

De Lokale Energie Strategie (LES) van de gemeente Leidschendam-Voorburg is, zoals de naam al aangeeft, een lokale visie waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. De provincie is niet betrokken geweest bij de ontwikkeling van deze visie en heeft deze visie niet vastgesteld. Wel is de provincie, net als de gemeente Leidschendam-Voorburg, als een van de 28 partijen betrokken geweest bij de ontwikkeling van de RES 1.0 van de regio Rotterdam Den Haag en heeft deze in juni vastgesteld. De RES 1.0 vormt een van de bouwstenen van de herziening van de module energie van het omgevingsbeleid van de provincie.

D001-BO041 Doel reductie 2030

Bij RES 1 is het doel de reductie van de CO2 uitstoot in 2030 van 50 % t.o.v. 1990 (daarbij is van aardgas af zijn geen doel op zich). Dit staat volgens indiener niet in de RES en ook niet in de LES van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Ook de voorgang in de uitvoeringsperioden, tot 2030 en tot 2050, zal op regelmatige tijden moeten worden geëvalueerd. Peilmomenten hiervoor zijn nog niet genoemd.

Antwoord

Het centrale doel van het Klimaatakkoord is minimaal 49% CO2 reductie in 2030. Het ontwikkelen en uitvoeren van Regionale Energiestrategieën is een afspraak uit het Klimaatakkoord die bijdraagt aan deze doelstelling, door onder andere de doelen voor de realisatie van hernieuwbare opwek (35TWh in 2030) te realiseren en een bijdrage te leveren aan de warmtetransitie in de regio.

D001-BO042 LES Leidschendam-Voorburg

In de LES van Leidschendam-Voorburg is slechts één doelstelling geformuleerd: in 2050 van het gas af. Dit is vertaald in een aanpak waarbij een viertal wijken van het gas gaan worden afgesloten. Volgens de indiener wordt daarmee de te behalen reductie van CO2 uitstoot in 2030 niet gehaald. Bij de RES is in gebouwen label C de minimale doelstelling. Ook dit is niet in deze LES vastgelegd.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

D001-BO043 Afwijzen LES Leidschendam-Voorburg

De indiener concludeert dat de LES van Leidschendam-Voorburg om bovenstaande punten moet worden afgewezen. De indiener meent dat dit een taak voor de Provincie is, die dan ook de regie over zal moeten nemen.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland.

D001-PA004 Onvoldoende mogelijkheid participatie

De indiener vindt dat het bureaucratische proces niet wordt omgezet naar een transparant en duidelijk verhaal voor de bewoners, zowel bij de Provincie als bij de gemeente Leidschendam-Voorburg. Er is geen mondelinge inspraak ronde georganiseerd. De schriftelijke inspraak van bewoners op LES en TVW heeft niet geleid tot veranderingen. Zonder enige inspraak is gekozen voor aquathermie in twee wijken, wat meteen tot weerstand heeft geleid. Er zal toch draagvlak voor de uit te voeren plannen moeten worden gecreëerd.

Antwoord

De participatieprocessen die hebben plaatsgevonden rondom de LES en TVW in Leidschendam-Voorburg zijn georganiseerd door de gemeente. Daar waar het provinciale plannen en projecten betreft, spannen wij ons in om een goed participatieproces te organiseren en de resultaten hiervan mee te wegen in de te nemen besluiten.

Deze reactie leidt niet tot wijziging van de NRD.

D001-PM017 MER per deeloplossing

Een MER uitvoeren op de RES als geheel is niet zinvol: er zal een MER per deeloplossing uitgevoerd moeten worden. Dit kan vervolgens consequenties hebben voor de opgestelde RES'en: er zouden deeloplossingen waar in een LES wel op is ingezet, kunnen afvallen.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland. Het MER ziet op de herziening van de Module Energietransitie van het Omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland.

D001-ZZ021 RES onbegrijpelijk

De voorliggende RES is een document waar verantwoordelijkheden niet zijn vastgelegd en is voor de bewoners, die niet eens als participant genoemd worden, onbegrijpelijk.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze, maar deze heeft geen betrekking op de NRD van de Provincie Zuid-Holland. Het MER ziet op de herziening van de Module Energietransitie van het Omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland.

D002 - Dunea

D002-BK022 Voorkomen risico's voor drinkwatervoorzieningen

De indiener adviseert in de PlanMER het veiligstellen van en voorkomen van risico's voor de drinkwatervoorzieningen mee te nemen in de beoordeling van de (milieu) haalbaarheid van de keuzen in de verschillende RES'en. Drie adviezen:

1. Om de aspecten en criteria uit het beoordelingskader goed genoeg te borgen en te toetsen het algemene advies deze expliciet te benoemen, net als de monitoringssystematieken.
2. De indiener ziet graag minimaal de volgende aspecten per energievorm getoetst en integraal bekeken worden: landschap, ruimtegebruik, natuur, bodem en water.
3. Beoogde activiteiten met betrekking tot de energietransitie dienen de beschermingszones van de drinkwatervoorziening, natuur én zoekgebieden/ locaties voor nieuwe bronnen te respecteren.

Antwoord

We nemen de risico's voor de drinkwatervoorzieningen mee bij de uitwerking van de indicator voldoende en schoon water. Hartelijk dank voor uw concrete adviezen, die benutten we voor de verdere uitwerking.

D002-BK023 Indicator 13 Landschap

De indiener zou graag zien dat bij indicator 13 Landschap het landschap breder in kaart wordt gezien en niet alleen visueel. De indiener zou graag de indicator cultuurhistorische elementen aan de al bestaande sub-indicatoren willen toevoegen.

Antwoord

In lijn met het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD onderzoeken we hoe we in het MER gebruik kunnen maken van de Gebiedsprofielen van de Kwaliteitskaart Zuid-Holland als basis om te toetsen in hoeverre de daarin beschreven en gewaardeerde landschappelijke kenmerken worden beïnvloed door de zoekgebieden voor zon en wind. Cultuurhistorische elementen worden ook meegenomen in de beoordeling van het landschap.

D002-BK024 Indicator 16 Ruimtelijke kwaliteit

Bij indicator 16 Ruimtelijke kwaliteit vraagt de indiener of alle beschermingscategorieën ruimtelijke kwaliteit zijn genoemd. Zo ja, dan wil de indiener graag nog twee kwaliteiten toevoegen, namelijk Natura 2000 en de Landschapsstrategie Nationaal Park Hollandse Duinen, om zo te voorzien in de ruimtelijke koers voor landschappelijke ontwikkeling in het gebied van Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD), een visie op de relatie en samenhang tussen de natuurkernen en het omliggende landschap in het gebied en het organiseren van betrokkenheid, commitment en eigenaarschap bij de verschillende partijen die betrokken zijn bij NPHD.

Antwoord

Bij het beoordelen op de aspecten van ruimtelijke kwaliteit en natuur zal specifiek gekeken worden naar alle natura-2000 gebieden inclusief Nationaal Park Hollandse Duinen.

D002-BK025 Indicator 7 Energie-infrastructuur

De indiener zou de criteria bij indicator 7 Energie-infrastructuur graag aanvullen:

- De indicator expliciet te maken door bestaande functies van N2000 en waterwingebied Meijendel, Solleveld en Berkheide uit te sluiten als locatie voor nieuwe energievormen, vanwege hun functie als waterwin- en natuurgebied om de drinkwatervoorziening en natuurwaarden nu en in de toekomst veilig te stellen.
- De indicator aan te vullen met potentieel toekomstige functies naast de toets op bestaande functies. De impact van de energietransitie op de boven- en ondergrond is groot, net als de vraag naar zoet water die door klimaatverandering bedreigt wordt. Voor de indiener is het van belang dat naast de drinkwatervoorziening van nu ook de drinkwatervoorziening van de toekomst veilig gesteld wordt, bijvoorbeeld het Valkenburgse Meer wat waarschijnlijk de functie van drinkwater in de toekomst zal krijgen.
- De indicator uit te breiden door de bestaande functies van ondergrondse infrastructuur expliciet te benoemen. Tevens is het advies de NEN richtlijnen voor onderlinge afstanden tussen ondergrondse infrastructuur op te nemen als kwantitatief criterium om aan te toetsen bij het aspect ondergronds ruimtegebruik. Voor de indiener is de bescherming en liggingzekerheid van drinkwaterleidingen van belang voor veiligstelling van de drinkwatervoorziening, welks door de energietransitie onder (ruimte)druk komt te staan.

Antwoord

Conform het advies van de Commissie m.e.r. worden de (cumulatieve) milieueffecten van de herzieningen voor wind en zon in beeld gebracht. De andere thema's van de herziening zoals warmte in de gebouwde omgeving, industrie en energie-infrastructuur betrekken we in dit stadium nog niet in het MER. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken. De effecten op N2000 zijn onderdeel van het beoordelingskader. Waar relevant voor zon / wind maken we de effecten op de drinkwatervoorziening inzichtelijk. Voor de andere beleidswijzigingen wordt drinkwater globaler meegenomen bij de Leefomgevingstoets.

D002-BK026 Indicator 18 Geluid

De indiener kan zich vinden in de indicator en subindicatoren van indicator 18 Geluid, omdat geluidsoverlast in de nabijheid van deze gebieden grote gevolgen kan hebben. De indiener verzoekt de provincie dan ook om op een gepaste afstand van deze gebieden te blijven met de plaatsing van windmolens.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator Geluid in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD over de te onderzoeken contouren. Het is niet de intentie van de provincie om een geluidsnorm in het provinciaal omgevingsbeleid vast te stellen

D002-BK027 Indicator 24 Kwaliteit habitattypen in Natura 2000 gebied

De indiener heeft vragen bij indicator 24 Kwaliteit habitattypen in Natura 2000 gebied. Zo vraagt ze zich ten eerste af wat er gebeurt met gebieden waar de kwaliteit (nog) niet voldoet, bijvoorbeeld overgangshabitaten. De indiener stelt voor om de gebieden die (nog) niet aan de kwaliteit habitattypen voldoen maar wel in de beheerplannen wel is aangewezen als Natura 2000 gebied uitdrukkelijker uit te sluiten voor de mogelijkheden om hier zonnepanelen en of windmolens te kunnen plaatsen.

Antwoord

Activiteiten die leiden tot opwekking van wind- en zonne-energie mogen geen belemmering vormen voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden. Windturbines en zonneparken in Natura 2000-gebieden worden niet toegestaan maar ook activiteiten daarbuiten kunnen via externe werking gevolgen hebben voor Natura 2000-gebieden. Voorafgaand aan de besluitvorming over plannen en projecten kunnen de gevolgen in kaart worden gebracht in het MER met een voortoets.

D002-BK028 Indicator 25 Kwaliteit leefgebied/ populatiegrootte vogel- en habitatrictlijnsoorten in N2000 gebied

De indiener zou graag zien dat bij indicator 25 Kwaliteit leefgebied/ populatiegrootte vogel- en habitatrictlijnsoorten in N2000 gebied 'significantie aantasting van wezenlijke kenmerken en waarden' nader gekwantificeerd en gekwalificeerd wordt.

Antwoord

Activiteiten die leiden tot opwekking van wind- en zonne-energie mogen geen belemmering vormen voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden. Windturbines en zonneparken in Natura 2000-gebieden worden niet toegestaan maar ook activiteiten daarbuiten kunnen via externe werking gevolgen hebben voor Natura 2000-gebieden. Voorafgaand aan de besluitvorming over plannen en projecten kunnen de gevolgen in kaart worden gebracht in het MER met een voortoets.

D002-BK029 Aspect bodem

De indiener zegt op drie punten geraakt te worden door het aspect bodem:

1. Grondwaterkwaliteit van de waterwingebieden Meijndel, Solleveld en Berkheide én het zoekgebied voor het ontwikkelen van nieuwe bronnen voor drinkwater (het Valkenburgse meer);
2. risico's van geothermieputten in relatie tot de waterwinning en de strategische grondwatervoorraad; en
3. risico op opwarming leidingnet als gevolg van de komst van nieuwe, warmte-afgevend infrastructuur in de bodem (warmtenetten, midden- en hoogspanningskabels).

De indiener raadt vervolgens aan het aspect grondwater (kwaliteit en kwantiteit, temperatuur) op te nemen als indicator en kent voor dergelijke effectberekeningen de volgende criteria:

- verandering van het hydrologisch systeem
- gevolgen voor ligging huidige beschermingsgrenzen
- verspreiding van bestaande bodemverontreiniging door de werking van het systeem
- vermindering van natuurwaarden door negatieve effecten op de grondwaterstand
- negatieve beïnvloeding grondwateronttrekkingen
- verzilting van zoet water of verzoeting van zilt water

- grondwaterverlagingen die leiden tot zettingen bij ondiepe systemen

Antwoord

Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken

D002-BK030 Geothermie

Bij het onderdeel geothermie geeft de indiener aan dat deze vorm van thermie een risico vormt voor waterwinning en strategische grondvoorraad. Daar adviseert de indiener een indicator toe te voegen gerelateerd aan de opwarming van bodem en de impact hiervan op infrastructuur in de ondergrond en voor kwaliteit van het drinkwater.

Antwoord

Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken

D002-BK031 Aspect water

De indiener adviseert om het aspect water aan de hand van fysich-chemische waterkwaliteitsmodellering kwantitatief te toetsen, kwalitatief beoordelen is niet voldoende. Daarnaast ziet de indiener meekoppelkansen voor waterbesparing of duurzaam en bewust watergebruik met de energietransitie en adviseert ze om die meekoppelkansen expliciet mee te nemen en te agenderen. Het gaat hier om het voorbereiden van woningen met voorzieningen om regenwater en drinkwater opnieuw te gebruiken.

Antwoord

Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

D002-BO048 Liggingszekerheid van bestaande leidinginfrastructuur

Klimaatverandering en de energietransitie hebben een grote ruimtelijke impact op de ondergrond. Denk hierbij aan de komst van nieuwe energiebronnen én nieuwe kabel- en leidinginfrastructuur. Dit brengt een aantal risico's met zich mee:

- Ruimedruk op bestaande infrastructuur. Als gevolg van toename van warmtenetten in de ondergrond kunnen bestaande infrastructures zoals waterleidingen in de verdrinking komen. De indiener vraagt dat bij toekomstige opgaven en ontwikkelingen, die bestaande functies kunnen raken, altijd een zorgvuldige afweging wordt gemaakt ten aanzien de veiligheid van onze ondergrondse infrastructuur, de kwaliteit van het drinkwater en de bescherming van onze wettelijke taak.
- Opwarming van de bodem door warmte afgevend infrastructures. Gevolg hiervan is warmtebeïnvloeding van het leidingwater. Een toename van de temperatuur in het leidingnet vormt een risico voor de drinkwaterkwaliteit, met mogelijk de volksgezondheidsrisico's tot gevolg.

Antwoord

Opwarming van drinkwaterleidingen is ongewenst. Het is goed om hier rekening mee te houden bij de aanleg van warmteleidingen en gebiedsinrichting. Bij planontwikkeling dient altijd rekening gehouden te worden met kabels en leidingen, waaronder drinkwaterleidingen. Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht.

D002-BO049 Potentie van drinkwaterleidingnet als bron voor warmte & koude

De indiener geeft aan dat Dunea mogelijkheden ziet om vanuit haar kerntaak voor drinkwater bij te dragen aan de energietransitie door in te zetten op warmte en koude levering uit water (aquathermie). In 2020 heeft Dunea een dochteronderneming opgericht, Dunea Warmte en Koude BV, en Dunea zoekt op meerdere locaties naar mogelijkheden.

Antwoord

De provincie Zuid-Holland stelt de informatie van Dunea op prijs en zal dit betrekken bij de aanpak van de energietransitie.

D002-ZZ034 Bewust en duurzaam watergebruik

De indiener vraagt om aandacht voor bewust en duurzaam watergebruik, naast de aandacht voor energietransitie.

Antwoord

Vooralsnog haakt de provincie aan bij initiatieven op het gebied van waterbesparing. Vanuit de Beleidsnota Drinkwater wordt nader invulling gegeven aan waterbesparingsmogelijkheden. De primaire focus ligt hierbij op het voorkomen van laagwaardig gebruik van drinkwater.

D002-ZZ035 Natuurgebieden Meijndel, Solleveld en Berkheide

De indiener geeft aan dat Dunea duingebieden tussen Monster en Katwijk beheert: Solleveld, Meijndel en een gedeelte van Berkheide. Deze duingebieden hebben een beschermde status als natuurgebied via Europese Natura 2000 wetgeving. De bescherming als waterwingebied en natuurgebied sluit ontwikkeling van functies, die daar niet mee verenigbaar zijn, uit.

(Nieuwe) Activiteiten kunnen effect hebben op habitats of soorten in N2000 gebieden hiervoor kan een vergunningsplicht gelden. Elk N2000 gebied heeft een beheerplan, in deze beheerplannen is het huidige gebruik getoetst en voor een groot gedeelte vrijgesteld van de vergunningsplicht.

Antwoord

Activiteiten die leiden tot opwekking van wind- en zonne-energie mogen geen belemmering vormen voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden. Windturbines en zonneparken in Natura 2000-gebieden worden niet toegestaan maar ook activiteiten daarbuiten kunnen via externe werking gevolgen hebben voor Natura 2000-gebieden. Voorafgaand aan de besluitvorming over plannen en projecten kunnen de gevolgen in kaart worden gebracht in het MER met een voortoets.

D003 – Havenbedrijf Rotterdam

D003-ID001 Energie infrastructuur

De indiener onderschrijft de doelstellingen om te komen tot Omgevingsbeleid voor de module Energietransitie. Provincie Zuid-Holland en indiener zien beide dat een tijdig aangelegde infrastructuur, die is toegesneden op het energiesysteem van de toekomst in de haven van Rotterdam, positieve effecten biedt; uiteenlopend van een energietransitie in lijn met het klimaatakkoord tot aan het behoud van de internationale marktpositie die van groot belang is voor Zuid-Holland en daarmee voor Nederland. Omgekeerd is een vertraagde aanleg van infrastructuur desastreus voor de regio die met 385.000 banen een motor voor de werkgelegenheid is en aan economische waarde circa 45,5 miljard euro creëert (6,2% van het BBP).

Antwoord

De provincie onderschrijft eveneens het belang van adequate, tijdige energie infrastructuur.

D003-ZZ022 Synergie tussen de diverse beleidstrajecten

De indiener mist de synergie tussen de diverse trajecten op nationaal en regionaal niveau en vraagt aandacht bij de uitwerking van het Omgevingsbeleid en het opstellen van het milieueffectrapport (MER) voor de synergie met de Cluster Energie Strategie (CES) en de doorvertaling daarvan in het Programma Infrastructuur Duurzame Industrie (PIDI)/Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK). De indiener geeft aan dat dit aansluit op de geformuleerde beleidsdoelverduurzaming energie- en grondstoffensysteem voor de industrie. Daarbij vraagt de indiener ook nadrukkelijk om de fysieke ruimte te betrekken en zet graag gesprekken hierover door.

Antwoord

Bedankt voor uw zienswijze, we hebben hier kennis van genomen. De rol / inzet van de provincie zal beschreven gaan worden in de nieuwe cross-sectorale beleidskeuze energie-infrastructuur. De relatie met lopende landelijke trajecten krijgt hierbij de aandacht.

D004 - Oasen

D004-BK001 Zorgplicht drinkwater

Indiener geeft aan het op prijs te stellen dat de zorgplicht drinkwater uit art. 2 van de Drinkwaterwet wordt opgenomen als uitgangspunt in het beoordelingskader van de Module Energietransitie.

Antwoord

De effecten op de drinkwatervoorziening worden in het MER in beeld gebracht.

D004-BK002 Grondwaterbeschermingsgebieden

Indiener vraagt aandacht voor regels en risico's in grondwaterbeschermingsgebieden waar water wordt gewonnen voor de drinkwaterproductie. Oasen stelt het op prijs als deze regels en risico's worden opgenomen in het 'Beoordelingskader Module Energietransitie', bijvoorbeeld onder punt 11 schoon water.

Antwoord

De effecten op de drinkwatervoorziening worden in het MER in beeld gebracht. Naar aanleiding van het advies van de Cie m.e.r. wordt de reikwijdte van het MER gewijzigd in de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

D004-BK003 Warmtenetten

Indiener vraagt aandacht voor risico's van warmtenetten op de infrastructuur van drinkwaterbedrijven. Oasen stelt het op prijs dat de aandacht voor risico's voor de (ondergrondse) infrastructuur, inclusief drinkwaterleidingen, worden opgenomen in het 'Beoordelingskader Module Energietransitie', bijvoorbeeld onder punt 14 grondgebruik.

Antwoord

De effecten op de drinkwatervoorziening worden in het MER in beeld gebracht. Conform het advies van de Commissie m.e.r. worden de (cumulatieve) milieueffecten van de herzieningen voor wind en zon in beeld gebracht. De andere thema's van de herziening zoals warmte in de gebouwde omgeving, industrie en energie-infrastructuur betrekken we in dit stadium nog niet in het MER. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

D004-ZZ001 Ligging grondwaterbeschermingsgebieden en ASV's

Indiener vraagt de provincie Zuid-Holland om in het ontwerp van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Module Energietransitie rekening te houden met de ligging van grondwaterbeschermingsgebieden en ASV's en daar bij gebiedsontwikkelingen tijdig op te anticiperen.

Antwoord

We merken op dat bodemenergiesystemen niet zijn toegestaan in grondwaterbeschermingsgebieden (waterwingebied, grondwaterbeschermingszone, boringsvrije zone en aanvullende strategische voorraden) in de provinciale verordening. Zoals hierboven aangegeven richt de eikwijdte van het MER zich op de herzieningen voor zon / wind. De andere beleidsinstrumenten worden niet in het MER onderzocht. Het beoordelingskader wordt in het MER nader uitgewerkt om specifiek de effecten van zon / wind inzichtelijk te maken.

D004-ZZ002 Belangen Oasen

Indiener vraagt om haar belangen mee te wegen in het ontwerp van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Module Energietransitie.

Antwoord

De ontwerp NRD is een aankondiging van het planMER onderzoek. De belangenafweging vindt plaats bij het ontwerpen van het beleid. In het MER nemen we uw inhoudelijke reactie op de onderzoeksopzet mee.

D005

D005-BO019 Zonne-energie ten noorden van Betuwelijn

Daarnaast merkt de indiener op dat in dit gebied ten noorden van de Betuwelijn zonne-energie gerealiseerd kan worden, met op korte termijn de mogelijkheid tot cable pooling.

Antwoord

In de RES Alblasserwaard is ervoor gekozen om de overige zoekgebieden voor wind, naast Avelingen en de A15-Oost, die in de concept-RES van juni 2020 zijn gesignaleerd als aandachtsgebieden in de plannen op te nemen voor de periode na 2030. De inzet van deze gebieden komt bij een latere besluitvorming aan de orde.

D005-BO020 Windturbines grootstedelijk gebied

De indiener verzoekt de provincie om windturbines toe te staan in grootstedelijk gebied en nabij erven van fruittelers en agrarische bedrijven (max. ashoogte van 50 m).

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. In het kader van de herziening van de module energietransitie wordt een onderzoek gestart naar (onder meer de relatie met ruimtelijke kwaliteit) grotere windturbines op boerenerven (tot 35 meter as-hoogte) en ontwerpend onderzoek naar toekomstige opstellingen van windenergie (hoge en middelhoge turbines) vanuit landschap en ruimtelijke kwaliteit. De onderzoeken kunnen voor PS aanleiding geven om het beleid hierop te wijzigen.

D005-BO021 Zonne-energie ten noorden van A5 / Betuwelijn

De indiener geeft aan dat in het gebied voor zonne-energie ten noorden van de A5/ Betuwelijn een strook van 250 meter is waar zonnen-energie gerealiseerd zou kunnen worden. Door deze grens te laten vervallen en kenmerkende lijnen als uitgangspunt te nemen kan ook ten noorden van Sliedrecht de Midden Wetering hier in aanmerking voor komen.

Antwoord

De gebieden die worden meegenomen in de beoordeling van de planMER zijn het resultaat van het RES-proces en de besluitvorming daarover bij gemeenten, waterschappen en de provincie. De komende periode worden de zoekgebieden in de RES-regio's verder uitgewerkt, ook in de RES-Drechtsteden. De resultaten van de planMER kunnen daarin worden meegenomen, bijvoorbeeld als ze aanleiding geven om de begrenzing te wijzigen.

D005-PA002 Precedentwerking maatschappelijke participatie

De indiener meent dat daar waar maatschappelijke participatie als doel of eis wordt meegenomen, het overweging verdient na te denken over de precedentwerking daarvan. Tevens dient doordacht te worden of het fenomeen maatschappelijke participatie niet verdere doordenking eist, door ook andere sectoren/initiatieven op eenzelfde wijze te benaderen, b.v. petrochemische (bio) plants, grote verkeersobjecten waar tol op geheven wordt of maatschappelijk inkomen mee wordt gegenereerd waarbij het aantal situaties waar omwonenden consequenties ondervinden van gerealiseerde plannen haast eindeloos is.

Antwoord

In het kader van de nieuwe module Energietransitie is een zorgvuldig en gemeenschappelijk proces opgezet om participatiecriteria te formuleren. Voor nu zijn deze van toepassing op energieplannen en -projecten en maakt het gesprek over bredere toepasbaarheid geen onderdeel uit van deze actualisering.

D005-PM002 PlanMER gedeeltelijk onnodig

Volgens de indiener is het proces rond de RES en het voornemen tot het PlanMER, ten opzichte van de nota's Wervel en Wervelender, gedeeltelijk onnodig. Veel is immers al onderzocht binnen de RES'en, mede in overleg met stakeholders. Als de provincie in het verleden bestaande initiatieven ruimte had gegeven hadden er al een kleine 20 jaar turbines kunnen staan, maar dan hadden die turbines nu wel al weer gesaneerd moeten worden. Tijdelijke vergunningen zouden dus goed kunnen werken om tijdelijk energie op te wekken op een plaats. De locatiekeuzes van de provincie zou profijt kunnen hebben wanneer de realiseringkans nauwkeuriger ingeschat zou worden in relatie tot zoek- en reservegebieden.

Antwoord

Het uitvoeren van een planMER is in het kader van de voorgestelde herziening van ons omgevingsbeleid verplicht. Het planMER kan daarbij informatie opleveren over de realiseringkans in specifieke gebieden.

D005-WE001 Zoekgebieden wind De Driehoek en Betuwelijn Noord

De indiener geeft aan de zoek/ studiegebieden voor windenergie in De Driehoek en Betuwelijn Noord in de gemeente Sliedrecht te missen.

Antwoord

In de RES Ablasserwaard is ervoor gekozen om de overige zoekgebieden voor wind, naast Avelingen en de A15-Oost, die in de concept-RES van juni 2020 zijn gesignaleerd als aandachtsgebieden in de plannen op te nemen voor de periode na 2030. De inzet van deze gebieden komt bij een latere besluitvorming aan de orde.

D005-WE002 Reservegebied wind Oud Alblas

Daarnaast mist de indiener het reservegebied voor windenergie ten noorden van Oud Alblas die in de RES eerder als zoek- en reservegebied is aangewezen.

Antwoord

In de RES Ablasserwaard is ervoor gekozen om de overige zoekgebieden voor wind, naast Avelingen en de A15-Oost, die in de concept-RES van juni 2020 zijn gesignaleerd als aandachtsgebieden in de plannen op te nemen voor de periode na 2030. De inzet van deze gebieden komt bij een latere besluitvorming aan de orde.

D005-ZZ004 Congestieproblemen elektriciteitsnet

Voor wat betreft congestieproblemen op het Elektriciteitsnet zou onderzocht kunnen worden om gebieden waar sprake is van een hoog verbruik dat te salderen met eventuele duurzame opwek. Bijvoorbeeld een Energie Coöperatie op bedrijventerrein niveau zou aldus ruimte krijgen om zonder dat aanvullende capaciteit op het E-net van toepassing is reeds eenvoudig veel duurzame energie op kunnen wekken, zonder extra netcongestieproblemen, zolang de som van aansluitcapaciteiten die reeds aanwezig zijn, niet qua duurzame opwek overschreden worden (elke huidige aansluiting laat het immers toe net zoveel vermogen te trekken als te leveren en de huidige situatie is dat veelal alleen elektriciteit getrokken/afgenomen wordt).

Antwoord

Bedankt voor het inbrengen van de zienswijze. De provincie is zich bewust van de toenemende congestieproblematiek op het elektriciteitsnet. De denkrichting om vraag en aanbod van duurzame elektriciteit ruimtelijk en technisch (op één aansluiting) met elkaar te combineren is één van de manieren om vraag naar extra aansluitcapaciteit te kunnen beperken. De suggestie wordt meegenomen in de herziening van het omgevingsbeleid module Energie, maar valt buiten de scope van deze PlanMER.

D006 – Energie Samen Zuid-Holland

D006-BK004 Inhoudelijke punten beoordelingskader

Beoordelingskader Module Energietransitie:

- 10. Voldoende water, toevoegen: zoet water
- 13. Fysieke landschapskenmerken, toevoegen: wegen de positieve effecten van cable pooling op tegen eventuele negatieve consequenties voor landschap?
- 18. Geluid, vraag over zin 'de 40 db Lden-contour lijkt?'
- 18. Geluid, indicator richtwaarde 40db Lden: gaat die ook gelden voor verkeer en industrie?
- 18. Geluid: geluid van windturbine afgewogen wordt in combinatie met andere geluidsbronnen in de omgeving die invloed hebben op zowel de locatie van de geluidsbron (turbine) als ontvangers (onduidelijke zin).

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. Uw eerste vraag is niet helemaal duidelijk. In de tekst staat blijkt in plaats van lijkt. In het beleid stellen we geen richtwaarden voor geluid vast. De betreffende richtwaarde 40 db Lden-contour heeft betrekking op windturbines en niet op andere sectoren, zoals verkeer en industrie. We zullen tevens de recente uitspraak van de Raad van State rondom het Nevele Arrest betrekken in de ontwerpnotitie NRD. De indicator 18 geluid zullen wij herzien en herformuleren.

D006-BO022 Zoekgebieden

De indiener vraagt de provincie het benoemen van concrete locaties voor zon en windprojecten achterwege te laten om alle mogelijkheden voor ontwikkeling van locaties en zoekgebieden voor duurzame energieprojecten mogelijk te maken. Indiener geeft aan dat juist het RES-proces als democratisch proces is opgezet om gedragen locaties en zoekgebieden te benoemen.

Antwoord

De RES'en in Zuid-Holland zijn door Provinciale Staten vastgesteld als strategische verkenning. Zij vormen nog niet het beleidskader waarbinnen ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Het wijzigen van het beleidskader gebeurt in deze herziening van het Omgevingsbeleid. Uitaard zijn hierin ook afwegingen te maken met andere opgaven en beleidsvelden.

D006-PM003 PlanMER

De indiener is het eens met beslissing van de provincie om voorafgaand aan de wijziging van de module Energietransitie Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en het Omgevingsprogramma een PlanMER uit te voeren. De indiener vraagt zich daarbij af in hoeverre de provincie voortborduurt op de RES 1.0 en in hoeverre de provincie opnieuw zelfstandig een nieuwe verkenning uitvoert en ervoor gaat zorgen dat deze onderzoeken geen extra vertraging opleveren.

Antwoord

De RES 1.0 zoals op 16 juni 2021 vastgesteld door PS is het vertrekpunt voor de herziening van de module Energietransitie. Het MER ziet op de herziening van de Module Energietransitie van het Omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland.

D006-ZZ005 Inhoudelijke punten NRD

Tabel 1: Opwekken Alblasserwaard: voor de eenduidigheid TJ vervangen voor TWh.

Tabel 2: Windenergie nader uitwerken/ wijzigen:

- Hoogte molens weergeven in meters.
- As-hoogte vervangen door tiphoogte.
- Wenselijk om verhouding ashoogte/ tiphoogte op te nemen.
- Nieuw punt: onderzoeken hoe om te gaan met bestaande windparken die in de toekomst willen vernieuwen/ opschalen. Bestaande hoogtebeperking in bestemmingsplan en grondoppervlak.

Antwoord

Aanvulling tabel 1 voor wind om voor de eenduidigheid TJ te vervangen voor TWh: 0,156 TWh aan bestaande en nieuwe windenergie; 126 TJ bestaand en 436 TJ nieuw aan windenergie via windmolens op geschikte locaties.

Ten aanzien van tabel 2: Het bepalen van de referentiewaarden omtrent de windturbines moet nog plaatsvinden. Dit zal gebeuren bij het ontwerp NRD. Wat betreft uw nieuw ingebrachte punt hoe om te gaan met bestaande windparken die in de toekomst willen vernieuwen cq. opschalen, heeft deze geen betrekking op de NRD. In het kader van de herziening van het Omgevingsbeleid vindt een evaluatie plaats van de aangewezen windlocaties en kan dit punt meegenomen worden.

D006-ZZ006 RES 2.0

De indiener roept de provincie en gemeenten op om in de uitwerking van RES 1.0 naar RES 2.0 naast de onderzoeken voor milieueffecten nadrukkelijk aandacht te hebben voor het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom, burgerparticipatie en de positie van energie-coöperaties hierin.

Antwoord

Er wordt oa gewerkt aan verankering van dat streven in alle omgevingsvisies (van PZH, RES-regio's en gemeenten) en het opstellen van beleidskaders.

D007 - NWEA

D007-BK005 Geluidsnormering windmolens

De indiener valt op dat op p. 27 de provincie een indicator 'geluidsnormering windmolens', richtwaarde 40 dB Lden en 'woonwijken' als beoordelingscriterium wil gaan hanteren in de PlanMER. 40db Lden: de indiener acht het ongewenst om in een NRD niet onderbouwde aannames te doen over het al dan niet optreden van ernstige geluidsoverlast bij bepaalde geluidwaarden, wil GS een provinciale normering voor geluid van windturbines hanteren?

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator Geluid in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD over de onderzoeksmethodiek. Het is niet de intentie van de provincie om geluidsnormen in het provinciaal Omgevingsbeleid vast te stellen.

D007-BK006 Slagschaduw

De indiener geeft bij indicator 30 aan dat er momenteel geen algemeen geldende norm voor de toelaatbaarheid van de schaduwduur als gevolg van de bewegende slagschaduw van windturbines is. Verder geldt ook hier dat berekening van ISO-contouren voor de totale schaduwduur per jaar niet passend is bij het detailniveau van een planMER en ook niet nodig is voor de beoordeling en afweging van locaties. Ook voor deze indicator kan worden gewerkt met afstanden waarbinnen het aantal gevoelige objecten kan dienen als beoordelingscriterium voor de vergelijking van locaties.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator slagschaduw in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD over de te onderzoeken contouren.

D007-BO023 Balans wind en zon

De indiener hoort graag van de provincie hoe ze wil gaan sturen om een goede balans tussen wind en zon in zoekgebieden te bewerkstelligen (p. 25-28 indicator 7).

Antwoord

In het MER wordt het beoordelingscriterium inpassing energie-infrastructuur nader uitgewerkt. Voor het beoordelen van de inpassing van de zoekgebieden onderzoeken we of we gebruik kunnen maken van de Capaciteitskaart elektriciteitsnet van Netbeheer Nederland (via: <https://capaciteitskaart.netbeheernederland.nl/>).

D007-BO024 Fysieke landschapskenmerken

De indiener vraagt de provincie hoe ze fysieke landschapskenmerken wil laten meewegen in haar vormgeving van de energieplannen.

Antwoord

De gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit en de kwaliteitskaart van de provincie geven aanleiding om op basis van expert-judgement invullingen te geven waar opwek voor energie meer of minder kansrijk of passend is. Het gaat hierbij om fysieke landschapskenmerken als bijvoorbeeld maat en schaal van een landschap, landschappelijke structuren als dijken of wegen, opgaande beplanting, bebouwing en ligging ten opzichte van het stedelijk gebied.

D007-PM004 Onderzoek geluid windturbines

Daarnaast lijkt volgens de indiener in de ontwerp NRD het beeld te ontstaan dat op turbineniveau onderzoek wordt gedaan naar geluid van windturbines, aan de hand van de berekening van geluidcontouren. Dat leidt naar de mening van de indiener tot een omvangrijk onderzoek dat niet passend is bij het detailniveau van een planMER op provinciaal niveau. De indiener adviseert om het onderzoek op dit punt te vereenvoudigen en voor de indicator geluid te werken met één of meer afstanden waarbinnen aantallen gevoelige objecten worden beoordeeld en verwijst hierbij naar de PlanMER Holland Rijnland.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw zienswijze. We werken de indicator Geluid in het MER nader uit. Hierbij volgen we het advies van de Commissie m.e.r. op de ontwerp NRD over de wijze waarop het criterium geluid kan worden beoordeeld.

D007-ZZ007 Rol en verantwoordelijkheid Provincie

De indiener leest met genoegen dat de provincie haar rol en verantwoordelijkheid wil nemen in het bijdragen aan de oplossing van de klimaatproblematiek, met name ook op het gebied van wind op land.

Antwoord

Hartelijk dank voor uw opmerking, wij nemen deze voor kennisgeving aan.

E – Wijzigingen reikwijdte en detailniveau

Gelet op het advies van de Commissie m.e.r. en de beantwoording van de zienswijzen, worden onderstaande aandachtspunten en/of aanvullingen meegenomen bij het uitwerken van het planMER module Energietransitie.

Reikwijdte

Veel van de ingediende zienswijzen hebben betrekking op de reikwijdte van het milieueffectenrapport. Ook heeft de reikwijdte invloed op het beoordelingskader. Conform het advies van de Commissie m.e.r. worden de (cumulatieve) milieueffecten van de herzieningen voor wind en zon in beeld gebracht in het milieueffectenrapport.

De andere thema's van de herziening zoals warmte in de gebouwde omgeving, industrie en energie-infrastructuur betrekken we in dit stadium nog niet in het MER. Wel wordt van deze andere thema's een inschatting van de effecten op de leefomgeving gemaakt, aan de hand van een separate leefomgevingstoets. Afhankelijk van de nadere concretisering van de andere thema's kunnen deze alsnog in het MER worden betrokken.

Alternatieven

We hebben verschillende zienswijzen over de te onderzoeken alternatieven in het milieueffectenrapport ontvangen. Conform het advies van de Commissie m.e.r. wordt met de alternatieven binnen de kaders van RES1.0 gebleven. De volgende alternatieven worden nader uitgewerkt:

- Alternatief RES 1.0
- Alternatief RES 1.0 met aanpassingen PS. Aanvullend op dit alternatief onderzoeken we de aanpassingen gemaakt door gemeenteraden
- Alternatief landschap (opwerk zon en wind in landschappen die daar het meest geschikt voor zijn)
- Alternatief optimalisering ten opzichte van energie-infrastructuur

Beoordelingskader:

We hebben veel vragen en suggesties voor de verdere uitwerking van het beoordelingskader ontvangen. Het advies van de Commissie m.e.r. ten aanzien van de relevante thema's/indicatoren wordt overgenomen. Aspecten waar de herziening module energietransitie niet of nauwelijks invloed op heeft worden buiten beschouwing gelaten. Ook wordt op grond van de suggesties van de Commissie m.e.r. een aantal indicatoren toegevoegd aan het beoordelingskader. Bij de nadere uitwerking van de criteria wordt gebruik gemaakt van het advies van de Commissie en worden suggesties uit de zienswijzen over bijvoorbeeld het in beeld brengen van effecten voor de drinkwatervoorziening en de beoordeling van het criterium geluid meegenomen.